

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 2 OCTOBER 1946

No. 1534

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

INHOUD:

De Rijksbegrooting voor 1947 door Mr. Dr. D. Simons	Blz. 627
Het verband tusschen de tolonie met België-Luxemburg en de „International Trade Organisation” door Mr. A. van Kleffens	630
De zuivering van de bedrijfsorganisaties en de Kamers van Koophandel door Mr. E. Bloembergen	631
De landbouwproductie in Europa tijdens en na den eersten wereldoorlog door A. H. Hulshof	634
Boekbespreking:	
Dr. J. Mensink: De kolenvoorziening van Nederland tijdens den tweeden wereldoorlog, bespr. door Dr. A. de Graaff	636
Aanteekening:	
De revaluatie van den Canadeeschen dollar	637
Ontvangen boeken en brochures	638
Geld- en kapitaalmarkt	638
Statistieken:	
Bankstaat	639

DEZER DAGEN

sussende woorden. Stalin ziet nog geen oorlog in het verschiet. Bevin was het hiermee eens, en de plaatsvervangend leider van „His Majesty's most loyal opposition”, Eden, ging er niet tegenin. Thans heeft ook President Truman verklaard, dat hij met de woorden van Stalin instemt; als dat, gezien vroegere ervaringen, maar geen ongunstig voortekenen voor Stalin inhoudt. Intusschen is in feite de toestand zoo, als in de woning van den slaapgod: „Custos in limine nullus”, in het geheele huis geen waker. Want als hoogste hoeder van den vrede zijn de Vereenigde Volkeren reeds ter ruste gelegd. „Rustig de legersteden op te zoeken” blijft politiek een ongewenscht advies.

„Dutten? Stille, maets, een toontje min”. In de Nederlandsche economische en sociale politiek is het leven en beweging. Velerlei wordt overwogen. Er zal worden versoerd door beperking van het assortiment:

de geprojecteerde kostenverlaging zal moeten leiden tot een prijsverlaging van goederen van dagelijksch gebruik. Eenerzijds verhooging van de koopkracht van het loon, anderzijds verhooging van het loon naar behoefte: een herziening van de kinderbijslagregeling, dan ingaande bij het eerste kind, is ontwerp van wet.

Zoo ver, zoo goed, sociaal. Economisch vergete men het prestatieloon niet, want de arbeidsproductiviteit moet met alle middelen worden omhooggebracht. De begroting bewijst het nog eens. De nood dringt, de liquidatie der Amerikaanse aandelen in Nederlandsch bezit, een waarde van \$ 600 tot \$ 800 miljoen, wordt ter hand genomen. Wie aan de noodzaak mocht twifelen, zie de uitvoercijfers over de eerste acht maanden van 1946. Van dien kant alleen zullen de benodigde buitenlandsche betaalmiddelen voor den wederopbouw er niet komen.

Van de buitenlandsche betrekkingen moet het toch komen. Met België is een levendig contact, doch dat is al haast geen buitenland meer. Het zal echter nog even duren, eer de Tolunie, de schoone slaapster, tot leven wordt gewekt. Een gedocumenteerde poging heeft de Regeering gedaan om de Amerikanen te overtuigen, dat ook het contact met Duitschland voor ons land economisch onmisbaar is. Naar verluidt, had men hiervoor begrip. Af te wachten valt, of dit zich uit in gunstige regelingen.

„Nog houdt het schrik'lijk pleit van dwang en vrijheid aan.” De Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek besprak op haar jaarvergadering de investeringscontrole. Naast de daar gehouden beschouwingen, waarop Prof. G. M. Verrijn Stuart in een volgend nummer van dit blad zal terugkomen, stellen wij als kanteekening den aanhef van een advertentie uit de Nederlandsche dagbladen: „Nu de distributie van aardappelen is opgeheven, ziet men dadelijk wantoestanden optreden betreffende kwaliteit, sortering en prijs”. In de Vereenigde Staten is na de manipulaties met de prijsbeheersching in de winkels vrijwel geen vleesch te krijgen. Overgangsmoeilijkheden op nevengebieden of algemeene symptomen? Hoe men het ook duidt, wie kan er gerust op zijn?

Zoo dacht ook Generaal de Gaulle bij zijn beschouwing over de ontwerpgrondwet voor Frankrijk, die is aangenomen door de wetgevende vergadering. Zoo denkt waarschijnlijk ook Koning George van Griekenland, die meer als legeraanvoerder dan als vorst zal beginnen op te treden. Zoo staat het ook met Maarschalk Tsjang Kai Tsjek, wien het niet wil gelukken zijn functie van legeraanvoerder neer te leggen voor die van nationaal wetgever.

Slechts de deposito-bezitter bij een Amerikaanse bank kan voorloopig gerust zijn. Het jaarverslag van de Federal Deposit Insurance Corporation vermeldt, dat in 1945, voor het eerst sinds 75 jaar, geen enkele Amerikaanse bank faillieerde.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van toekomstige lasten - blijvende sociale voldoening

Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Uw toekomst is veilig

met een polis van de

Algem. Friesche Levensverzekering-Mij

of de

Groot-Noordhollandsche

LEEWARDEN van 1845 AMSTERDAM
Burmaniahuis v. Brienenhuis

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11 - ROTTERDAM

Makelaars en Commissionairs in Effecten

Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Telefoon 20848 — 21889 — 40631

Bours Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

"t Glas levert Pieterman"

ook voor technische doeleinden

PATRIJSPOORTGLAZEN • TELEGRAAFPLATEN
MANOMETERGLAZEN • PEILGLAZEN • OLIEGLAZEN
REFLEXGLAZEN • WATERMETERGLAZEN ENZ.

Glasindustrie

Pieterman^{n.v.}

WESTVEST 17 - SCHIEDAM - TELEFOON 69269

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

AMSTERDAMSCHE
BANK N.V.

KAPITAAL / 55.010.000 RESERVES / 31.500.000

HAV BANK - SCHIEDAM

Levensverzekering en Lijfrente

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispén

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

STANDARD AMERIKAANSCH PETROLEUM C^{IE}

Geb. PETROLEA - 's-GRAVENHAGE

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NIK F

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE RIJKSBEGROTING VOOR 1947.

Voor den ingewijde in het ambtelijk apparaat is het een duidelijk teeken van den terugkeer naar normale omstandigheden, dat ditmaal weer de Rijksbegroting op den door de traditie geijkten dag, namelijk den derden Dinsdag in September, aan de Staten Generaal kon worden aangeboden. Heel wat doorzettingsvermogen is vereischt om in normalen tijd het lijvige stuk, dat uit de gegevens van zoovele departementen en diensten moet worden samengesteld, op tijd gereed te hebben. Thans was daarvan wel een dubbele portie noodig, nu de comptabele afdelingen en het geheele begrotingsapparaat van het Rijk nauwelijks bekomen waren van de inspanning veroorzaakt door het produceeren van de Rijksbegroting voor 1946. Het Departement van Financiën verdient reeds hiervoor een compliment.

Ook om andere redenen is het goed te bedenken, dat de Rijksbegroting voor het jaar 1946 in April jl. werd aangeboden en dat het nieuwe stuk dus slechts vijf maanden na het eerste verschijnt. In verschillende bladen heb ik beschouwingen kunnen lezen, waaruit een onverholven teleurstelling sprak over het feit, dat deze begroting nog met een tekort sloot. Voordat ik tot een bespreking van de hoofdlijnen der begroting overga, moet het mij van het hart: wat verwachtte men eigenlijk? Dat de minister van Financiën als bij tooverslag in vijf maanden tijd den financiëlen toestand van het Rijk zou hebben gesaneerd? Zelfs de grootste bewonderaar van het kennen en kunnen van Prof. Lief tinck zou dit niet hebben mogen verwachten.

Groote verrassingen biedt het nieuwe stuk daarom niet. Maar het is van niet minder waarde, omdat het een daadwerkelijke bevestiging inhoudt van dat, waarvan reeds de begroting voor 1946 getuigde: den vasten wil om de moeilijkheden te overwinnen.

Hoofdtrekken.

Allereerst geef ik thans eenige totaalcijfers, waarbij ik ter vergelijking plaats die van de ontwerp-begroting voor 1946 met inbegrip van de eerstdaags in te dienen wijzigingen van dit ontwerp ¹⁾.

	Ontwerp- begroting voor 1946	Ontwerp- begroting voor 1947
in miljoenen guldens		
GEWONE DIENST		
Uitgaven	2.423	2.310
Middelen	2.476	2.401
Voordeelig saldo	53	91
Over te brengen naar de Middelen van den Buitengewonen Dienst	53	91
BUITENGEWONE DIENST		
a. Kapitaalsuitgaven	690	524
Kapitaalsinkosten	83	36
Nadeelig saldo	607	488
b. Uitgaven van aflopend karakter, voortvloeiende uit de bijzondere omstandigheden	2.468	1.415
Daartegenoverstaande inkomsten	765	161
Nadeelig saldo	1.703	1.254
Nadeelig saldo uitgaven en inkomsten sub a	607	487
Nadeelig saldo uitgaven en inkomsten sub b	1.703	1.254
Bijdrage van den Gewonen Dienst	52	90
Nadeelig saldo van den Buitengewonen Dienst	2.258	1.551
Nadeelig saldo Landbouwcrisisfonds	376	316
	2.634	1.967
GEHEELE DIENST		
Uitgaven/exclusief de bijdrage van den Gewonen aan den Buitengewonen Dienst	5.582	4.250
Middelen, exclusief de bijdrage van den Gewonen aan den Buitengewonen Dienst	3.324	2.598
Nadeelig Saldo	2.258	1.651
Nadeelig Saldo Landbouwcrisisfonds	376	316
	2.634	1.967

1) Enkele ondergeschikte afwijkingen in de cijfers vloeien voort uit afronding.

Het interessantste cijfer hiervan is het totaal nadeelig saldo van 1.967 miljoen. Voorwaar een respectabel bedrag, doch het is niet minder dan 667 miljoen lager dan het vergelijkbare cijfer van de Begroting 1946. Hier openbaart zich reeds de vooruitgang in het financiële beeld. Toch mag ons dit niet doen vergeten, hoe hoog het uitgavenpeil nog is. Wie zich aan de begroting voor 1946 spiegelt, spiegelt zich zacht. Daarom geef ik nog even een vergelijking van de uitgaven, waarin ook de cijfers van 1939 betrokken zijn.

Totalen	1939	1946	1947
	in miljoenen guldens		
Uitgaven Gewone Dienst	746	2.423	2.310
Kapitaal dienst	555	690	524
Buitengewone uitgaven	—	2.468	1.415
	1.301	5.581	4.249

Gewone Dienst.

De uitgaven van den Gewonen Dienst zijn betrekkelijk weinig gedaald vergeleken bij 1946. Neemt men in aanmerking, dat in de aanvankelijke begroting in 1946 hiervoor werd geraamd 2.231 miljoen en dat dit bedrag nu moet worden gewijzigd in 2.423 miljoen, dus met rond 200 miljoen moet worden verhoogd, dan is het maar beter om het peil van de uitgaven van den Gewonen Dienst nog te beschouwen als gelijk aan dat voor 1946 en de vermindering als wellicht niet van blijvenden aard te verwaarlozen.

Bovendien rekent de minister van Financiën op verhoogingen o.a. wegens uitgaven voor de ontworpen ouderdomsvoorzieningen.

De Millioenennota geeft de volgende samenvatting van de uitgaven op den Gewonen Dienst:

Omschrijving:	In miljoenen guldens
Uitgave voor de Politie	48
Bijdrage in de kosten van gemeentepolitie (door Binnenlandse Zaken	15
Burgerlijke Rechtspraak	10
Gevangenis en Rijkswerkinrichtingen; Rijkstucht- en Opvoedingswezen	26
Steu en noodlijdende gemeenten	60
Uitkeering aan het Gemeentefonds (door Financiën)	10
Volkshuisvesting	11
Volksgesondheid	10
Sociale Verzekering	75
Rijksarbeidsbureaux	32
Hulpverlening oorlogsslachtoffers	44
Dienst Uitvoering Werken	41
Grondgebruik en Landbouwherstel	40
Rijkswaterstaat	59
Landbouw	23
Vervoer: Spoorwegen (17 min), Zeescheepvaart (5 min), Luchtvaart (11 min), Vervoer- en Verkeersdiensten (5 min) ..	38
Onderwijs	205
Radio	7
Militaire uitgaven (Oorlog)	222
Militaire uitgaven (Marine)	292
Departementsuitgaven (personeel en materieel)	33
Buitenlandsche Dienst (Binnenlandse Zaken)	9
Handel en Nijverheid	9
Directoraat-Generaal van de Prijzen	8
Dienst der Belastingen	76
Bijdrage aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds ex artikel 168a der Pensioenwet 1922 (Staatsblad no. 240) en bijdragen voor inkoop van diensttijd e.d.	27
Nationale Schuld (rente en aflossing)	780
Andere uitgaven	100
Totaal	2.310

De rente en aflossing van de Nationale Schuld, 780 miljoen, is hiervan de grootste post. Verbetering hierin is slechts te verwachten door de drastische operaties van de vermogensheffingen. En bovendien wil de Minister op korten termijn tot conversie overgaan, om aldus door lage rente en het verlengen van den looptijd der leeningen den last der na de heffingen resteerende schuld zooveel mogelijk te verminderen.

Dan verkeerden wij nog in de droeve noodzakelijkheid, dat de militaire uitgaven, voorzoover deze ten laste van het moederland moeten worden gebracht, op den Gewonen Dienst niet minder dan 512 miljoen guldens vergen. Zal ooit nog eens de tijd komen, dat de menscheid verlost zal zijn van dergelijke uitgaven en haar krachtsinspanning onverdeeld zal kunnen richten op

de verhooging van de materiele- en geestelijke welvaart?

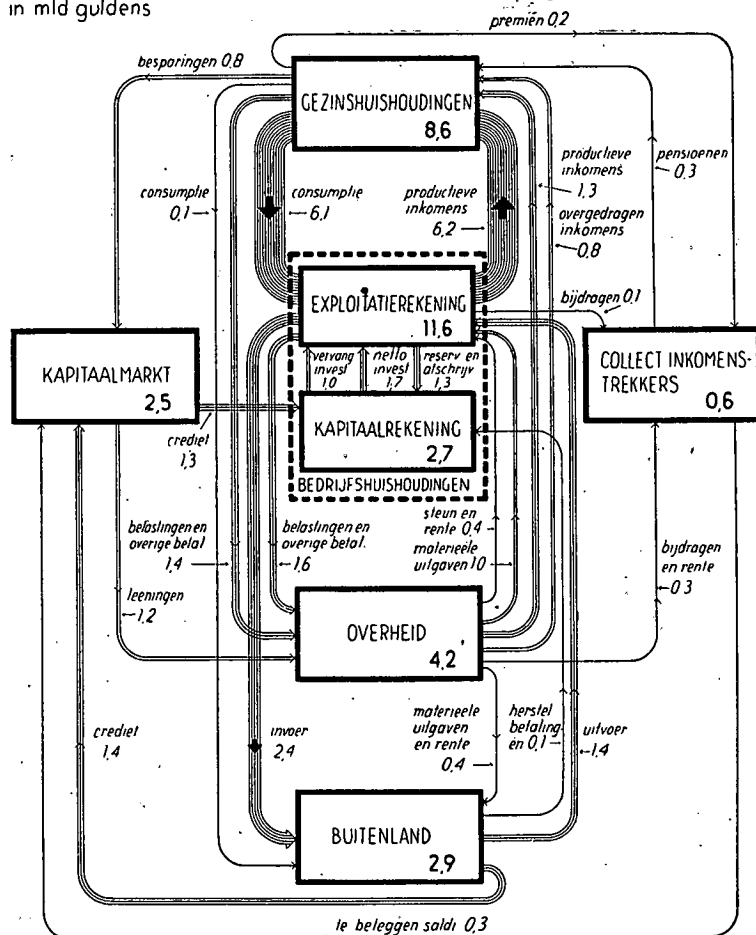
Uit het practisch gelijk blijven van het uitgavencijfer van den Gewonen Dienst mag niet worden afgeleid, dat de Regeering haar belofte tot bezuiniging met name tot inkrimping van het abnormaal groote Overheidsapparaat niet inlost. Het duidelijkst symptoom van de rationalisatie vormt de vermindering van de sterkte van het rijkspersoneel. De Millioenennota geeft hiervan, gesplitst over de hoofdstukken der begrooting, een overzicht. Per 1 Januari 1946 bedroeg het totaal van de personen in dienst van het Rijk 124.627. Op 31 Juli van dit jaar was het gezakt tot 119.276, ruim 4 pCt. minder. Indien deze beweging met eenparige versnelling mocht kunnen worden voortgezet, zouden wij tevreden mogen zijn.

Tegenover de uitgaven van den Gewonen Dienst staan inkomsten tot een bedrag van 2.401 miljoen, waarvan de opbrengst der belastingen het leeuwendeel vormt. Ook hier is uiterlijk weinig verbetering, want, terwijl voor 1946 2.206 miljoen aan belastingopbrengst werd geraamd, wordt thans op 2.205 miljoen gerekend. Doch hier is, tenminste van fiscaal standpunt bezien, een belangrijke verbetering. In het cijfer voor 1946 was aan achterstallige belasting begrepen niet minder dan 492 miljoen gulden, terwijl uit dezen hoofde voor 1947 op 123 miljoen wordt gerekend. Laat men deze posten buiten beschouwing, dan wordt de vergelijking aldus:

Belastingopbrengsten	1946	1947
	in miljoenen gulden	
	1.714	2.082

DE NEDERLANDSCHE VOLKSHUISHOUDING 1947

in mild gulden

CPB 8 AUG. '46

De belangrijkste verschillen met de ramingen voor 1947 leveren de inkomstenbelasting, 660 miljoen tegen 600 miljoen voor 1946, de loonbelasting 340 miljoen tegen 250 miljoen, waarbij zich een hoogere raming van de vereveningsheffing met 40 miljoen aansluit. Voor invoerrechten wordt thans weer een aanzienlijk bedrag geraamd, nl. 120 miljoen.

De druk van de overheidsuitgaven op het geheele economische leven is dus nog zeer aanzienlijk.

Buitengewone Dienst.

Ik gaf reeds de splitsing daarvan, in 524 miljoen aan kapitaalsuitgaven en 1.415 miljoen aan uitgaven van aflopend karakter, voortvloeiende uit de bijzondere omstandigheden. Van den eigenlijken kapitaaldienst wordt voor de aanschaffing van materiele uitrusting van leger en vloot geraamd 194 miljoen, ruim 37 pCt. van het totaal.

Vergeleken bij de raming van 1946 zijn de bijzondere uitgaven van den Buitengewonen Dienst zeer aanzienlijk gedaald. Voor 1946 werd gerekend op 2.363 miljoen, voor 1947 op 1.415 miljoen. Toch blijft deze uitgave nog een drukkenden last vormen. Doch de minister van Financiën heeft zich van den te verwachten verder gang dezer uitgaven rekenschap gegeven en meent, dat zij in de eerstkomende jaren zullen dalen als in het hiernavolgende verkorte liquidatieschema is aangegeven (zie volgende kolom).

Naast de rationalisatie en inkrimping van den Gewonen Dienst is dit eigenlijk de belangrijkste maatregel tot sancering van onze financiën. Het is te hopen, dat de Minister zijn schema getrouw zal kunnen blijven en niet tot nieuwe bijzondere uitgaven genoopt zal worden.

Bijzondere Uitgaven
1946*) 1947 1948 1949 1950 1951
In miljoenen gulden

1. Expeditie voor herstel van orde en rust in Indië en liquidatie oorlogvoering	689	349	175	memorie	—	—
2. Steun bij den herbouw	944	620	500	400	375	375
3. Noodhulp	103	52	25	10	10	—
4. Uitgaven in verband met de invoering van de wet op het consumentencard	—	183	60	—	—	—
5. Voorzieningen in afwachting en ten behoeve van de wederinschakeling van arbeiders in het productieproces, t.w. wachtgeldregelingen, overbruggingssteun en andere sociale bijstand	72	15	—	—	—	—
6. Overheidsbemoeiing met distributie en prijsregeling	413	91	50	20	—	—
7. Bijdrage aan het Welvaartsfonds Suriname	—	8	8	8	8	8
8. Bijzondere rechtspleging c.a. zuiveringsmaatregelen en herstel rechtsverkeer	129	94	31	—	—	—
9. Afwikkeling Nederlandschen Arbeidsdienst	9	—	—	—	—	—
	2.359	1.412	849	438	393	383

*) Oorspronkelijke ramingen.

Op snellere afwikkeling van de buitengewone omstandigheden, tenminste voorzover hun directen invloed op het staatsbudget betreft, zal wel niemand rekenen.

Nationaal Budget.

Wederom is de Rijksbegrooting geplaatst in het raam van een nationaal budget. De lezers hebben de hertoe behorende tabellen gevonden in „E.-S.B.” van 25 September jl. De grafische voorstelling, welke de samenhang der verschillende rekeningen illustreert, is thans bij dit artikel gepubliceerd.

De indeeling van het nationaal budget is, vergeleken

bij de eerste proeven, wat meer verfijnd. Het budget bevat allereerst een globaal plan, waarbij de middelen en behoeften in totaal tegenover elkaar worden gesteld, en geeft vervolgens een begroting van de Nederlandse volkshuishouding, gesplitst in afdelingen voor gezinshuishoudingen, collectieve inkomsttrekkers (dit zijn de sociale verzekeringsfondsen, de particuliere pensioenfondsen en de verzekeringmaatschappijen), afdelingen voor bedrijfshuishoudingen (gesplitst in een exploitatie- en een kapitaalrekening!), Overheid, buitenland en kapitaalmarkt.

De waarde van een dergelijk nationaal budget, waaraan ik in mijn artikel over de begroting voor 1946 ²⁾ een enkele opmerking heb gewijd, wordt door de detailleering vergroot. En het Planbureau blijft niet in gebreke zijn ramingen toe te lichten, zooals uit zijn eerste nota reeds is gebleken. Zoo zullen wij ook wel spoedig vernemen, hoe dit budget is berekend.

Van dit plan drukken wij nog eens af de confrontatie van middelen en behoeften in milliarden gulden.

Middelen	Bedrag
1. Nationaal product tegen binnenlandsche productiekosten (prijzen 1947)	8,3
2. Herstelleveringen en recuperatie	0,1
3. Buitenlandsche credieten en verkoop van buitenlandsch bezit	1,4
4. Totaal beschikbare middelen	9,8
Behoeften	Bedrag
5. Consumptie gekocht bij bedrijven	6,1
6. Consumptie in het buitenland	0,1
7. Overheid, exclusief overgedragen inkomens	2,7
8. Netto-investeeringen van het bedrijfsleven	1,7
9. Steun aan het bedrijfsleven	0,3
10. Minus kostprijsverhoogende belastingen	— 1,1
11. Totale behoeften	9,8

Men ziet hieruit, dat de overheidsuitgaven met uitsluiting van alle overgedragen inkomens, zooals rentebetalingen enz., niet minder dan 2,7 milliard in beslag nemen, ofwel 30 pCt. van het nationaal product. De netto-investeeringen van het bedrijfsleven worden geraamd op 1,7 milliard en hiertegenover wordt gerekend op buitenlandsche credieten en verkoop van buitenlandsch bezit tot een bedrag van 1,4 milliard. Onze vermogenspositie in de wereld wordt dus 1,4 milliard ongunstiger, waartegenover dan staat, dat ons binnenlandsch productie-apparaat weer op peil komt. Dat is tenslotte de werkelijke rijkdom van ons volk, die het grootste deel van onze inkomsten moet opleveren. Evenals dit in het verleden besparingen, welke in het buitenland werden geïnvesteerd, mogelijk heeft gemaakt, zoo mag worden verwacht, dat na de overwinning van de gevolgen van den oorlog Nederland ook zijn stootkussen, dat de buitenlandsche besparingen vormen, geleidelijk zal kunnen herstellen. Welke onzekere factoren nog in het spel zijn, ik heb daarop in mijn artikel over de begroting voor 1946 gewezen. De Minister vestigt in het bijzonder de aandacht op de factoren, welke het minder snel zich verwezenlijken van het herstel hebben veroorzaakt. Een deel daarvan onttrekt zich aan onzen invloed, het zijn de leveringstermijnen voor te importeeren investeringsgoederen, terwijl ook de import van grondstoffen en halfabrikaten nog niet op het gewenschte peil is.

Maar bovendien heft de Minister bestraffend zijn vinger op tegen het Nederlandsche volk: het peil der arbeidsproductiviteit is nog te laag en de besparingen hebben nog niet den voor het herstel noodzakelijken omvang bereikt.

Het wil mij voorkomen, dat de reeds ingezette verbetering van de arbeidsproductiviteit hoop geeft op een vrij spoedig bereiken van het vooroorlogse peil. Wel dient in aanmerking te worden genomen, dat leger en vloot veel meer krachten in beslag nemen dan vroeger en dat ook het al te sterk uitgebreide overheidsapparaat

met den bij de schaarschte- (en plan-) economie behorenden rompslomp nog steeds zeer vele personen af houdt van rechtstreeks productieven arbeid. Ceterum censeo. . .!

De lectuur van de millioenennota's is bij den tegenwoordigen bewindsman althans wetenschappelijk een genoegen. Bracht hij ons in zijn eerste Millioenennota het Nationale Budget, thans geeft Prof. Lieftinck ons behalve dit ook een berekening van het nationale inkomen voor 1947 en een belangwekkende beschouwing over het inflatoire effect van het begrotingstekort. De berekening van het nationale inkomen volgens de subjectieve en de objectieve methode, die in het nummer van 25 September jl. zijn gepubliceerd, zal dunkt mij nog wel een afzonderlijke bespreking en toelichting verkrijgen. Ik zou tot slot nog in het bijzonder de aandacht willen vragen voor de beschouwingen van den Minister over het inflatoire effect van het begrotingstekort.

Inflatoir effect.

Uit de maatregelen van de Regeering tot de geldsaneering en tot de saneering van het Budget is wel gebleken, hoezeer zij vreest voor de gevaren van een ongebreidelde inflatie en er naar streeft om inflatie zooveel mogelijk tegen te gaan.

Zooveel mogelijk, het zou struisvogelpolitiek zijn om niet te willen zien, dat het begrotingstekort inflatoire werking heeft. De Minister beschouwt dit in de huidige omstandigheden zelfs als de belangrijkste werking van het tekort. Dit is begrijpelijk. Bij een optimisme op langen termijn mag worden verwacht, dat de budget-saneering in een aantal jaren tot stand komt en dat de maatregelen tot vermindering van de staatsschuld ook hun uitwerking niet zullen missen. Maar de inflatoire werking van het tekort is iets, dat slechts ten deele door wissels op de toekomst kan worden teniet gedaan.

De Minister geeft zich zoo nauwkeurig mogelijk reken-schap van de inflatoire en deflatoire effecten en geeft van de voornaamste hiervan het volgende overzicht.

Omschrijving	Inflatoir	Deflatoir
	in miljoenen gulden	
Tekort begroting 1947	1.967	—
Correcties:		
voor memorie geraamde posten	250	—
belastingen	—	80
uitbetalingen in geblokkeerd geld	—	100
deviezenbehoefte van de Overheid	—	600
Inflatoir effect van het begrotingstekort	2.217	1.437
	<hr/>	<hr/>
Inflatoir effect van het begrotingstekort	1.437	—
Deviezenbehoefte van het bedrijfsleven	—	750
Credietverleening Nederlandsch-Indië	500	—
Inflatoir effect nadat met deze posten is rekening gehouden	—	1.187

De voornaamste posten, die het inflatoir effect tegenwerken, zijn de credieten van het buitenland en de verkoop van buitenlandsch bezit (voorzoover in geblokkeerd geld uitgekeerd). Hiertegenover staat dan weer de credietverleening van Nederland aan Nederlandsch-Indië. Uiteindelijk sluit de berekening met een inflatoir effect van 1.187 miljoen. Voorzoover nu de ter dekking van het tekort te leenen bedragen worden verkregen uit reële spaargelden, werkt het tekort niet inflatoir. Doch de Minister wijst weer op een repercussie: spaargelden, welke de Overheid tot zich trekt, verminderen het voor het bedrijfsleven beschikbare spaarkapitaal en daardoor is dit in versterkte mate op bankcrediet aangewezen.

Een interessante beschouwing, welke den Minister terugbrengt tot zijn meening, dat slechts opvoering van de arbeidsproductiviteit, opvoering van den export en toeneming der besparingen den toestand werkelijk kunnen verbeteren. Moge hij daarin niet teleurgesteld worden!

Dr. D. SIMONS.

²⁾ Zie „E.-S.B.” van 22 Mei 1946.

HET VERBAND TUSSCHEN DE TOLONIE MET BELGIË-LUXEMBURG EN DE „INTERNATIONAL TRADE ORGANISATION“.

Het is een verheugend verschijnsel, dat in den laatste tijd door de pers en andere publiciteitsorganen de aandacht van het publiek is gevestigd op het bestaan van de Douaneovereenkomst met België, die 5 September 1944 te Londen werd gesloten. Zoo vele dingen overvielen het Nederlandsche volk na de bevrijding, die de onmiddellijke aandacht opeischten, zoo'n radicale verandering trad er in onze levensomstandigheden op, dat het begrijpelijk is, dat genoemde overeenkomst eerst na verloop van maanden belangstelling heeft getrokken, ja, dat men zich het bestaan ervan bewust is geworden en is gaan inzien, dat het niet meer gaat om een interessant vraagstuk voor studie of debat, doch om een bestaand feit, een reeds aanvaarde internationale verplichting, waarvan de verdere materiele consequenties elk oogenblik kunnen worden verwacht; een zaak dus, die, gezien haar belang, de grootste aandacht verdient van hem, die er zich in zijn economische belangen niet door wil laten overrompelen en vermoedelijk, gevoelig door laten treffen.

De overeenkomst is er dus, zij is een feit. Dit feit doet zich voor in een tijd, waarin veel wordt gedacht en gesproken over de vraag, waarop de pogingen om uit oorlogseconomie en schaarschte, uit al te veel regeling en benauwend bilateralisme te geraken, zullen uitloopen. Is de tolonie niet met dergelijke pogingen in conflict, in zoover, dat een tolonie weliswaar een maatregel van economische expansie is, maar dan toch van expansie tusschen twee landen en niet dan zeer indirect van beteekenis is als middel tot expansie van den wereldhandel? Welke plaats neemt de overeenkomst met België in het geheel der aanhangig gemaakte multilaterale regelingen tot expansie van den wereldhandel in, resp. hoe verhoudt zij zich daartoe?

Ter beantwoording van deze vragen, is het zaak vast te stellen, dat de voorstellen tot uitbreiding van wereldhandel en werkgelegenheid uit verschillende onderdeelen bestaan. Een eerste complex der voorgestelde maatregelen, die tot vermindering van handelsbelemmeringen zouden kunnen worden getroffen, bestaat uit verlaging van de tarieven van de invoerrechten. Aangezien nu de tolonie-overeenkomst in de eerste plaats zich bezighoudt met invoerrechten, ligt het voor de hand te beginnen met de gestelde vragen in verband met dat onderwerp nader te beschouwen.

In wezen is de samenhang tusschen de zoeven genoemde plannen tot tariefsverlaging en de tolonie met België een zeer eenvoudige: de Amerikaanse voorstellen wijken in beginsel niet af van elk normaal voorstel om onderhandelingen te voeren over wederzijds toe te passen tariefsverlagingen en deze bij overeenkomst vast te leggen, zoodat de verdragspartner en, met hem, elk land, dat recht op behandeling als meestbegunstigde natie heeft, voor den duur van zulk een overeenkomst zeker is, dat zijn uitvoerproducten in het andere land niet aan hogere invoerrechten dan de overeengekomene zullen zijn onderworpen.

Is dit beginsel dus eenvoudig en duidelijk, minder eenvoudig is de voorgestelde procedure om tot het beoogde doel te geraken. Immers, het ligt in de bedoeling om tot dergelijke tariefafspraken te komen, niet enkel tusschen twee landen zooals gewoonlijk, doch tusschen alle landen, leden van de Vereenigde Naties. Dit beteekent, dat elk land feitelijk met alle andere landen van die groep onderhandelingen, zou moeten voeren over de tarieven van die goederen, waarin het een bijzonder belang stelt en die niet reeds het voorwerp uitmaken

van tariefafspraken van een bepaald land en een ander der leden van de Vereenigde Naties. Het is duidelijk, dat zulk een opzet zou riskeeren te worden verstikt in een bijkans onontwarbaar kluwen van onderhandelingen, die tegelijkertijd zouden moeten worden gevoerd. Daarom is uit praktische overwegingen voorgesteld te beginnen met dergelijke onderhandelingen tusschen een beperkt aantal deelnemers te doen plaats hebben. De hiertoe voorgestelde conferentie zal worden gehouden in het voorjaar 1947. Daar tot de deelnemende landen de voornaamste handelsstaten behooren, zal het tegelijkertijd voeren der onderhandelingen tusschen de deelnemers ook nu nog een uiterst ingewikkelde zaak worden, ook al is hun aantal tot vijftien landen beperkt. Deze moeilijkheden zijn intusschen inhaerent aan de procedure en zij brengen, zooals gezegd, geen wijziging in het beginsel, dat het in wezen gaat om een serie conventionele, d.w.z. bij verdrag vastgestelde tariefafspraken.

Zoolang Nederland en België nog niet gehouden waren aan de toepassing van een gemeenschappelijk tarief, konden zij, ieder voor zich, zonder bezwaar deelnemen aan de conferentie en de daarbij overeen te komen tariefafspraken. Welke complicaties brengt daarbij nu de tolonie met zich? Het antwoord hierop luidt: geen andere dan het feit, dat Nederland en België het over eventueel ten aanzien van het gemeenschappelijke tolonietarief te verlenen concessies samen eens zullen moeten zijn. Formeel is dit dus een geringe complicatie, doch het is duidelijk, dat zij materieel tot heel wat moeilijkheden aanleiding zal kunnen geven.

Behalve deze noodzaak tot het innemen van een gemeenschappelijk standpunt en dus tot het zoeven mogelijk in onderling gecoördineerd verband voeren der onderhandelingen met derde landen, is er verder nog een technisch punt, waarmede de tolonie dwingt rekening te houden: de Amerikaansche handelspolitiek houdt namelijk in sterke mate rekening met de vraag, wie t.a.v. artikelen, voor welke tariefconcessies worden gevraagd, de voornaamste leverancier was. De bedoeling hiervan is het uit toepassing der meestbegunstigingsclausule voortvloeiend voordeel te beperken. Het zal derhalve van belang kunnen zijn, indien Nederland en België de vraag kunnen stellen, of zij niet in tolonieverband, dus als eenheid, tezamen voor een bepaald artikel als voornaamste leverancier kunnen worden aangewezen en op dien grond voor bepaalde concessies in aanmerking kunnen komen. Intusschen kan dit inderdaad, doch behoeft daarom nog niet steeds een voordeel te zijn: het kan ook in voorkomende gevallen voordeliger zijn, krachtens de meestbegunstiging van een door een ander bedongen concessie mede gebruik te kunnen maken, aangezien men tegenover concessieskrijgen concessies geven zal moeten stellen. Dit punt is daarom een zaak van opportuniteit, die niet a priori beantwoord kan worden.

De voorgestelde opzet der conferentie tot tariefverlagingen roept eenige vragen op, zoo t.a.v. de meestbegunstigingsclausule, die de tolonie indirect raken. Het is immers de bedoeling de Vereenigde Volken als een soort „reduced tariff-club“ te zien groeien, hetgeen medebrengt, dat de onderling toegekende voordeelen zouden moeten worden onthouden aan die landen, die er niet aan deelnemen, hetzij omdat zij geen lid van de Vereenigde Naties zijn, hetzij omdat zij niet bereid zijn hunnerzijds voldoende concessies te verlenen teneinde met de andere leden tot een accoord te komen. Deze omstandigheid dwingt dus tot het instellen van een tarief met dubbele kolom. Met deze en dergelijke vragen zal de tolonie ongetwijfeld rekening moeten houden, doch niet in causaal verband met het bestaan van de tolonie!: die vragen zouden zich voor elk der tolonielanden ook voordoen, indien er geen tolonie be-

stond. Zij behoeven dus hier niet nader te worden besproken.

Behalve het tot dusver behandelde onderwerp, de invoerrechten, omvatten de „trade-proposals” nog een groot aantal andere zaken. Zelfs is het zoo, dat die voorstellen zelf zich nauwelijks met de invoerrechten bemoeien, d.w.z. dat zij de vaststelling van de tarieven overlaten aan een aparte conferentie, voor wier werkwijze slechts eenige regels worden gegeven; de voorstellen en het daarover kort geleden verschenen ontwerp-Charter zijn dus eigenlijk alleen in andere opzichten dan tarieven van belang, zij het, dat de algemeene handelspolitieke regels, die in overweging worden gegeven, de *toepassing* van de tarieven van invoerrechten ten nauwste raken.

Een der groote lijnen, die de „trade-proposals” aangeven, is het tegengaan van discriminatie. Nu Nederland en België hebben afgesproken over te gaan tot het heffen van invoerrechten t.a.v. alle landen, behalve t.a.v. elkaar, zou op dit laatste punt derhalve een zeer opvallend conflict aanwezig zijn met de aangeduide strekking der „proposals”. Hierin is echter voorzien. Het geheele Hoofdstuk IV van het ontwerp-Charter zal, conform artikel 33, niet in den weg staan aan een tolunie tusschen twee leden, mits de invoerrechten en de overige bepalingen, die door zulk een Unie tegenover derde landen worden toegepast, over het algemeen niet hooger of scherper zijn dan zij in doorsnee waren vóór de vorming van de Unie. In beginsel vormt een tolunie dus één geoorloofde uitzondering op de bepalingen over non-discriminatie.

Het is intusschen van belang, dat, al is het zoojuist genoemde beginsel wel duidelijk, artikel 33 nader te bezien. Scherp geformuleerd is het niet, maar het is ook nog maar een ontwerp en het laatste woord zal er wel niet over gezegd zijn. In de eerste plaats valt op, dat het artikel spreekt over een „tolunie” („custom-union”), maar tegelijkertijd — nl. door de aanhaling van het geheele Hoofdstuk IV — blijkt geeft dezen term in ruimen zin op te vatten. Ware dit anders, dan zou het slechts zuiver en alleen over een uitzondering op non-discriminatie inzake invoerrechten kunnen gaan. De uitdrukking tolunie behoeft dus niet eng te worden geïnterpreteerd, zoodat onder de bepaling niet alleen ook een tolunie valt, die, zooals de Nederlandsch-Belgisch-Luxemburgsche douaneovereenkomst, niet is een tolunie in den eigenlijken strikten zin van het begrip, maar eveneens een tolunie in den zin van economische unie, d.w.z. een vorm van economische aaneensluiting tusschen twee landen op ander gebied dan dat der invoerrechten alleen.

Ook in dezen zin valt de Nederlandsch-Belgisch-Luxemburgsche overeenkomst onder de bepaling, aangezien die overeenkomst, naast een bepaalde regeling op het stuk der invoerrechten, wel degelijk ook de totstandbrenging van een economische unie behelst.

In de tweede plaats verdient de bepaling van artikel 33 van het ontwerp de aandacht, voorzover zij als eisch stelt, dat een tolunie geen verscherping mag medebrengen van den toestand, zooals die in de samenstellende deelen der Unie vóór de totstandkoming daarvan bestond. Wat dit betreft, doet de vraag zich voor, of deze vergelijking moet worden gemaakt tusschen de nieuwe maatregelen der Unie en die van het Unielid, dat vóór de Unie de scherpste, dan wel de minst scherpe bepaling, het hoogste, dan wel het laagste invoerrecht toepaste. Artikel 33 geeft op deze vraag geen antwoord, doch ontwijkt haar door te spreken van „on the whole” en „average level”. Het gebruiken van deze uitdrukkingen zou er op kunnen wijzen, dat bedoeld wordt den eisch te stellen, dat een tolunie wordt opgebouwd op het gemiddelde van de rechten en bepalingen, die in de deelnemende landen tevoren werden gegeven en van

kracht waren. Op zulk een grondslag tegenover derde landen zal tusschen landen, die een tolunie willen vormen, een afwijkend regime mogen worden toegepast op het onderling verkeer.

Opmerking verdient nog, dat het volgens de redactie van het ontwerp-artikel voldoende is, indien één der aan een tolunie deelnemende landen lid is van Verenigde Naties. Het lijkt niet zeker, dat dit inderdaad de bedoeling is. Tenslotte is er nog een ander punt, waarover de redactie onduidelijk is, nl. dat de eisch, die het artikel stelt, slechts geldt voor een tolunie, die wordt gesloten, nadat het artikel van kracht is geworden, zoodat een reeds eerder bestaande tolunie niet aan dezelfde criteria zou zijn gehouden, daargelaten de vraag, welke gevolgen dit feit zou moeten worden geacht mede te brengen.

MR. A. VAN KLEFFENS.

DE ZUIVERING VAN DE BEDRIJFSORGANISATIES EN DE KAMERS VAN KOOPHANDEL.

In één van de radiotoespraken, welke door hoofdambtenaren van verschillende departementen worden gehouden, werd nu bijna een jaar geleden aangekondigd, dat de bedrijfsorganisaties, in afwachting van haar reorganisatie, die overigens nog niet is afgekomen, zouden worden gezuiverd. Reeds spoedig daarna stelde de toenmalige minister van Handel en Nijverheid een viertal commissies in om hem te adviseeren inzake de zuivering van de Kamers van Koophandel en de hoofdgroepen Industrie, Handel en Ambacht. In het najaar volgde de minister van Financiën het voorbeeld van zijn ambtgenoot, zoodat nog een tweetal adviescommissies, respectievelijk voor de hoofdgroepen Banken en Verzekering, het levenslicht zag. Slechts de hoofdgroep Verkeer is, voorzover mij bekend, niet gezuiverd, misschien wel, omdat deze patiënt reeds ten doode was opgeschreven.

De commissies hadden allen denzelfden voorzitter en secretaris. Overigens bestonden zij in den regel uit één hoogen ambtenaar, een neutralen notabele en één of twee bedrijfsgenooten. Over de keuze der leden werd, zooals gebruikelijk, met de georganiseerde illegaliteit overleg gepleegd. De commissies dienden met ten minste drie leden te adviseeren, een bepaling, waaraan niet altijd strikt de hand kon worden gehouden, omdat het dikwijls zeer lastig was om de leden voor een zitting bijeen te krijgen, tengevolge van de vele beslommingen, die het op gang komen van het bedrijfsleven voor vrijwel ieder lid met zich bracht.

Desniettegenstaande hebben de leden zich op voortreffelijke wijze van hun onaangename en zware taak gekweten. Sommige leden hebben zelfs buitenlandsche reizen verzet om zittingen te kunnen bijwonen. Ook de onderlinge verhouding liet niets te wenschen over: slechts bij hooge uitzondering werd geen eenstemmig advies uitgebracht.

Dat de taak onaangenaam en zwaar was, lag niet alleen aan den aard der werkzaamheden, maar ook aan het feit, dat het aantal klachten de op de schattingen der diverse hoofdgroepen gebaseerde verwachtingen verre overtrof. Er zijn meer dan 200 dossiers aangelegd tegen een verwacht aantal van 70 à 80. Ook het secretariaat werd door deze onverwachte klachtenstroom voor groote moeilijkheden geplaatst, die, naar tenslotte bleek, vooral de vlotte afhandeling van de meer ingewikkelde gevallen in den weg hebben gestaan. Niettemin was het overgrootste deel van de dossiers per 1 April 1946 afgehandeld, zoodat toen het resterende werk verder door de secretarissen met welwillend door het

Departement ter beschikking gesteld personeel kon worden afgehandeld. Mede tengevolge daarvan en door het feit, dat voorzitter en leden geen vergoeding voor hunne werkzaamheden ontvingen, beliepen de kosten ca. f. 45 per dossier (in totaal ongeveer f. 9.500). Men dient hierbij wel in het oog te houden, dat een, zij het klein, gedeelte der dossiers reeds door regionale zuiveringscommissies of soms door de hoofdgroepen was samengesteld.

* *

Zooals gebruikelijk, werd ook bij deze zuivering het klachtensysteem gevolgd, aangevuld met opgaven, die de diverse organisaties verstrekten. Aan de hand van de klachten stelde het secretariaat een onderzoek in, waarna behandeling ter zitting volgde, behalve waar het N.S.B.-ers betrof, aangezien bij voldoende bewijs van het N.S.B.-lidmaatschap in den regel met schriftelijke behandeling werd volstaan. Aanvankelijk werd den aangeklaagden eerst ter zitting mededeeling van den inhoud der klachten gedaan (niet werd bekend gemaakt wie de klager was), doch reeds spoedig werd, vóórdat een zaak ter zitting werd behandeld, gelegenheid tot schriftelijk verweer gegeven.

Hoewel dit omvangrijke administratieve werkzaamheden met zich bracht, is zooveel mogelijk getracht om te voorkomen, dat aanklager en aangeklaagde in het onzekere zouden verkeeren over den stand der behandeling. De klager ontving steeds een ontvangstbevestiging van zijn aanklacht, terwijl, indien zijn klacht behoorde tot de competentie van een andere commissie (vooral met de zuiveringsraden voor het bedrijfsleven kwam veelvuldig verarring voor), tevens werd medegedeeld, dat zij naar die commissie was doorgezonden. Op deze wijze kon het secretariaat niet zonder een gevoel van opluchting een aanklager met meer dan 300 klachten tegen aannemers verwijzen naar den zuiveringsraad voor de Bouwnijverheid. Wanneer ten slotte de commissies een advies hadden verzonden aan de instantie, waarbij de uiteindelijke beslissing berustte, werd van het feit dezer verzending wederom aan betrokkene, alle hoofdgroepen en de desbetreffende Kamer van Koophandel mededeeling gedaan, dit laatste om te voorkomen, dat een functionaris uit de ééne groep gezuiverd zou worden, doch in de andere, bij gebreke van een klacht, zou blijven zitten.

Een coördineerende taak hadden de commissies niet alleen dank zij haar gemeenschappelijken voorzitter en secretaris, maar ook, doordat zij met name bij de Kamers van Koophandel op verzoek van den Minister diverse dossiers, die reeds adviezen van regionale commissies bevatten, nogmaals behandelde, hetgeen, naar hieronder nader zal worden uiteengezet, geen overbodige luxe mocht heeten, hoezeer ook de verdere vertraging, welke deze nabehandeling voor betrokkene medebracht, hoogst onaangenaam was.

Voor een goede coördinatie beteekent overigens het klachtensysteem een hindernis. Herhaalde malen toch moest een commissie over een klacht oordeelen, terwijl zij de overtuiging had, dat de houding van andere vakgroepen evenveel grond tot het indienen van een klacht opleverde.

Voorts hebben de commissies eenige moeite gehad met de vraag, in hoeverre zij mede moesten oordeelen over hetgeen een aangeklaagde functionaris als ondernemer of zelfs als privé-persoon had gedaan. Immers, strikt genomen behoorden deze handelingen in het algemeen door de zuiveringsraden voor het bedrijfsleven, respectievelijk de tribunalen te worden beoordeeld. Daar echter pogingen om contact met de zuiveringsraden te verkrijgen weinig succes opleverden en bij de zuivering de beoordeeling van de mentaliteit een belangrijke rol speelt, is het zeker niet te betreuren, dat de commissies haar adviezen op een zoo breed

mogelijken grondslag hebben geplaatst. Hadden zij zich streng-formeel tot de functionarishandelingen beperkt, dan was de zuivering waarschijnlijk ten deele mislukt, doordat zij niet aansloot bij die van andere instanties, terwijl zij nu zelfstandig kon zijn.

Bij de werkzaamheden der commissies trad het rechtspraakarakter steeds duidelijker naar voren, met dien verstande, dat het bij de zuivering uiteraard moeilijker is om in de sfeer van het zakelijke en der nuchtere feiten te blijven. In verband met een eventuele bedrijfsrechtspraak dient hier in het kort te worden aangestipt, welke eischen aan een dergelijke (leeken-) rechtspraak blijkens de zuivering mogen worden gesteld:

- Leiding van het college door een in het rechtspreken ervaren voorzitter, in het algemeen dus een jurist.
- Leden-deskundigen dienen, indien bedrijfsgenooten, met zorg te worden uitgekozen, daar een geprononceerd-subjectieve ondernemersmentaliteit een juiste waardeering van het algemeene aspect van de te behandelen zaken belemmert. Overigens zullen uiteraard alleen bedrijfsgenooten met algemeene belangstelling zich voor dergelijke werkzaamheden beschikbaar stellen.
- Aanwezigheid van deskundigen-niet-bedrijfsgenooten, bijv. ambtenaren, biedt belangrijke voordeelen, alleen al, omdat zij gewoon zijn de problemen, waarover geoordeeld moet worden, vanuit een totaal ander gezichtspunt te zien.
- Mits aan de samenstelling der commissie de noodige zorg wordt besteed, kunnen de processuele voorschriften eenvoudig zijn (volgens het beginsel „goede mannen naar billijkheid”). Eventueel kan met adviseerende bevoegdheid der commissies worden volstaan, waarbij, door de beslissing aan een centralere instantie over te laten, een zekere coördinatie tusschen de in de verschillende bedrijfstakken werkzame rechtsprekende commissies kan worden bereikt.
- Het is gebleken, dat vele groepen, meer dan men zou verwachten, in sterke mate een eigen karakter hebben met eigenaardige verhoudingen. Dit kan de wenschelijkheid van een vèrgaande decentralisatie der bedrijfsrechtspraak, althans in eersten aanleg, impliceren.

Terugkomend op het werk der adviescommissies voor de zuivering kan ik, alvorens het werk der afzonderlijke commissies te bespreken, nog als merkwaardigheid vermelden, dat de zuivering vier verschillende categorieën omvatte, ieder te zuiveren volgens na te noemen besluiten:

- ambtenaren in dienst der Kamers van Koophandel (Zuiveringsbesluit 1945);
- besturen der Kamers (Besluit op de Kamers van Koophandel);
- besturen der bedrijfsorganisaties (Derde Uitvoeringsbesluit Organisatie Bedrijfsleven);
- secretarissen der bedrijfsorganisaties (eveneens Derde U.B.). Het lagere personeel dienden de gezuiverde besturen der bedrijfsorganisaties te zuiveren. In feite is hiermede uiteraard niet zoo lang gewacht.

Slechts bij de eerste groep kan men van eigenlijke zuivering spreken. Bij de overigen kon formeel slechts tot ontslag volgens de normale nogal gecompliceerde voorschriften in de desbetreffende hierboven genoemde besluiten worden geadviseerd. Men gevoelde echter al spoedig behoefte om ook in deze gevallen tot al dan niet openbare berisping in eenigerlei vorm te adviseeren, waartegen door de ministers nimmer bezwaar is gemaakt.

* *

Van het zuiveringswerk der verschillende commissies kan het volgende worden vermeld.

Hoofdgroep Ambacht. In deze hoofdgroep kwamen

de meeste klachten voor, hetgeen ten deele zijn oorzaak vindt in het informeel standpunt der commissie, die ook de houding van functionarissen van de — zeer talrijke — regionale afdelingen beoordeelde, omdat zij het m.i. terecht psychologisch belangrijk achtte, dat de dikwijls ietwat troebele lokale sfeer van kleinere plaatsen werd verhelderd door een serieuze behandeling van de oprecht verontwaardigde klagers, die uiteraard ook soms het gelijk aan hun zijde hadden. Voor de commissie betekende dit veel extra moeite, daar zij zich voor vrijwel ieder geval in andere verhoudingen moest verdiepen, een groot verschil met de zuiveringscommissies, die bijv. een bepaald ambtenarencorps moesten zuiveren. Daartegenover stond een niet onaanzienlijk aantal N.S.B.-ers, die in feite reeds uit hun functie waren gezet, zoodat slechts het bewijsmateriaal getoetst behoefde te worden, waarbij maar al te vaak bleek, hoezeer de P.O.D.'s overkropt waren met werk, doch ook mag worden geconstateerd, dat van die zijde veel medewerking werd ondervonden. Ook zgn. „goede” N.S.B.-ers werden niet gehandhaafd, daar voor het vervullen van een publieke functie strengere maatstaven mogen worden aangelegd. Overigens kwamen bij deze hoofdgroep slechts enkele gevallen voor, die belangrijk waren en dan nog door de deining, welke zij in breede kringen veroorzaakten, terwijl er practisch geen gevallen waren, die uit politiek en/of zakelijk oogpunt bijzondere aspecten boden.

Hoofdgroep Handel. Bij deze hoofdgroep daarentegen was de „Arbeitseinsatz” het onderwerp van vele klachten. De commissie heeft zich uitvoerig over deze kwestie laten voorlichten en zich hier in het bijzonder moeite gegeven om zich de verhoudingen op de critieke oogenblikken goed te realiseren. Merkwaardig is wel, dat in de hoofdgroep Ambacht, blijkens het uitblijven van klachten, de stemming over de arbeidsinzetbemoeiingen minder verdeeld was. De bemoeienis van de vakgroepen werd hier blijkbaar in het belang van de kleinere ondernemers geacht, die bezwaarlijk zelf een uitweg uit de moeilijkheden konden vinden, zooals vele grootere. Zoowel bij de hoofdgroep Handel als bij de hoofdgroep Industrie viel het verschillende malen op, hoe weinig sommige leidende figuren in een bedrijfstak onderscheid tusschen doel en middel weten te maken. Een verkeerde keuze in gebezigde middelen, soms veroorzaakt door het streven om oude grieven te beslechten, is verschillende functionarissen noodlottig geworden.

Hoofdgroep Industrie. Sproten bij de vorige hoofdgroepen, waar de organisaties dikwijls duizenden leden tellen, de klachten soms mede voort uit een gebrekkig contact tusschen bestuur en leden, bij de hoofdgroep Industrie zou men kunnen zeggen, dat de klachten werden ingediend, omdat men elkaar te goed kende. Verschillende personen — dit geldt ook wel voor enkele kleinere groepen van de hoofdgroep Handel — moesten voor de commissie verschijnen, hoewel ten slotte bleek, dat de zaak niets om het lijf had of sterk was overdreven, ja zelfs, dat zeer verdienstelijke personen waren beschuldigd.

Bij de hoofdgroep Industrie moest de commissie zich voorts uitvoerig inlaten met de „Auftragsverlagerung”, waarvan gezegd kan worden, dat dit probleem vooral in de bouwindustrie een zeer gecompliceerd karakter droeg. Hoewel in sommige gevallen de commissie gaarne een krachtiger houding tegen de Deutsche eischen had gezien, kon toch worden geconstateerd, dat in het algemeen bij dit moeilijke vraagstuk minder onjuistheden zijn begaan dan het gerucht wil. Een vergelijking met de enkele groepen, die principieel geweigerd hebben, is uiteraard niet heelemaal zuiver, omdat dit verzet ten deele mogelijk werd gemaakt door een anders ingestelde politiek van de overige groepen. Men mag bovendien niet vergeten, dat de rijksbureaux in deze kwestie

veel meer hebben gedaan dan de bedrijfsorganisaties, of, zoo men wil, veel meer op hun geweten hebben.

Het pleit zeker voor de industriegroepen, dat het arbeidsinzetprobleem hier geen rol speelde, al waren de omstandigheden natuurlijk niet volkomen identiek met die bij handel en ambacht.

Hoofdgroep Banken. In deze hoofdgroep zijn geen klachten binnengekomen. Voor den belangrijkste functionaris was evenwel een afzonderlijke zuiveringscommissie ingesteld.

Hoofdgroep Verzekering. In deze kleine groep zijn nogal veel klachten ontvangen, behoudens één slechts van weinig belang. Deze klacht betrof mede de in zakelijk opzicht bestaande spanningen tusschen de verzekeringmaatschappijen en de agenten en makelaars, zoodat de commissie zeer behoedzaam de feiten, welke voor de zuivering van belang waren, heeft moeten schiften van de overige.

Kamers van Koophandel. Bij de zuivering van deze instellingen viel in de eerste plaats een merkwaardige tegenstelling tusschen het Westen en de overige provincies op. Daar toch beschouwde men de bedrijfsorganisatie zeer argwanend. Voor sommige regionale zuiveringscommissies was het enkele feit, dat een functionaris door de Organisatie-Commissie was benoemd, al voldoende reden om tot ontslag te adviseeren. Tegenover instellingen als de Nederlandsch-Deutsche Kultuurgemeenschap e.d. stond men echter veel minder principieel afwijzend dan in het Westen, terwijl bovendien de in de kleinere gemeenschappen bestaande tegenstellingen een grotere rol speelden.

Het bleek, dat een niet onaanzienlijk deel der klachten, afkomstig van het lagere personeel, sterk overdreven was. Gevreesd moet worden, dat deze ongemotiveerde beschuldigingen voor de verhoudingen in de toekomst niet bevorderlijk zijn. Het personeel heeft zich dikwijls onvoldoende ingeleefd in de positie, waarin hun chef verkeerde, al was — dit zij ter vermindering van misverstanden gezegd — in diverse gevallen hun klacht wel begrijpelijk.

Het verwijt, dat verschillende secretarissen — soms min of meer terecht — trof, was te groote inschikkelijkheid jegens Deutsche eischen, wanneer inlichtingen moesten worden verstrekt, „Ausweise” uitgereikt, enz. enz.

* *

Met dit overzicht meen ik hier te moeten volstaan. Het was uiteraard niet mogelijk om uitvoeriger over enkele interessante gevallen te spreken, doch ook de algemeene bevindingen van de zuivering zijn niet zonder betekenis.

Gebleken is, dat, behoudens de niet overtalrijke N.S.B.-ers, er in de bedrijfsorganisaties weinig kwaad versholen ging, althans door een zuiveringsbril gezien. Een al te sterke bril hebben de commissies niet opgezet, alleen reeds, omdat het beleid van de Nederlandsche autoriteiten dan geheel anders had moeten zijn. De houding van de bedrijfsorganisaties toch kan daarvan niet geheel worden losgemaakt.

Evenzeer is gebleken, dat de „dictatoriale” voorzitter veelal een uit de besluiten afgeleide mythe is. Meer werkelijkheid bezit de figuur van den dictatorialen secretaris, ofschoon de secretaris volgens de besluiten juist volkomen aan des voorzitters leiband behoort te loopen. Vele vereenigingstradities zijn tenslotte in de bedrijfsorganisaties bewaard gebleven, ondanks haar totaal verschillende opzet.

E. BLOEMBERGEN.

DE LANDBOUWPRODUCTIE IN EUROPA TIJDENS EN NA DE EERSTE WERELDOORLOG.

Inleiding.

In verband met de huidige voedselschaarste in Europa is het van belang, het verloop van de landbouwproductie na de eerste wereldoorlog na te gaan. In een Volkenbondspublicatie¹⁾ is een groot aantal cijfers verzameld, betreffende de productie en de handel in agrarische producten in de jaren tijdens en na de eerste wereldoorlog. In het hier volgende artikel is aan deze publicatie een en ander ontleend.

Evenals de industriële productie is de grootte van de agrarische productie afhankelijk van een groot aantal factoren. In bovengenoemd Volkenbondsrapport wordt een aantal van deze factoren opgesomd, en wordt — zoveel mogelijk kwantitatief — nagegaan, in hoeverre deze factoren betekenis hebben gehad voor de daling van de productie tijdens de vorige wereldoorlog en het slechts betrekkelijk langzame herstel daarna. De invloed van de weersgesteldheid kan buiten beschouwing blijven, daar het hier een periode betreft van meerdere jaren.

Kunstmestvoorziening.

In de eerste plaats is voor de grootte van de productie van belang de kwaliteit en de bemestingstoestand van de grond. Bij een beschouwing van deze laatste dient men rekening te houden met de zgn. „Wet van het minimum”. In grove trekken komt deze wet hierop neer, dat de meststof, die bij de voortbrenging van een bepaald product in het minimum is, de grootte van de productie bepaalt. Dit betekent, dat de verschillende meststoffen slechts in beperkte mate substitueerbaar zijn en dat het moeilijk is een tekort aan een bepaalde meststof door bijvoorbeeld een intensievere bewerking van de grond te compenseren. Die meststof, die relatief het meest schaars is, bepaalt in grove trekken dus de grootte van de opbrengst.

De belangrijkste meststoffen zijn: stikstof, fosforzuur en kalium. Zoals uit tabel 1 blijkt, liet de voorziening van deze meststoffen in Europa tijdens de jaren 1914—1918, vergeleken met 1913 en met latere jaren, nogal wat te wensen over.

TABEL 1.

Verbruik van kunstmest in enkele landen van Europa, 1913—1924.

	1913	1916	1918	1920	1922	1924
Stikstof (in 1.000 tonnen N)						
Frankrijk ¹⁾	73	95	55	62	57	100
Duitsland ²⁾	210	80	115	215	280	310
Fosfaten (in 1.000 tonnen P ₂ O ₅)						
Frankrijk ¹⁾	424	.	193 ³⁾	335 ⁴⁾	410	466
Duitsland ¹⁾	536	285	214	.	359	310
Italië ¹⁾	173	131	70	120	171	255
Kaliszouten (in 1.000 tonnen K ₂ O)						
Frankrijk ¹⁾	.	.	92 ³⁾	199	207	272
Duitsland ¹⁾	1110	884	1002	924	1296	842

¹⁾ Productie + invoersaldo.

²⁾ Verbruik door de landbouw.

³⁾ 1919.

⁴⁾ 243 in 1921.

⁵⁾ Productie.

Helaas is alleen voor Duitsland bekend de hoeveelheid stikstof, die aan de landbouw ten goede kwam. Voor de overige landen is — voorzover er althans iets bekend is — alleen bekend het totale verbruik van stikstof, fosfaten en kalium, dus inclusief het verbruik door de oorlogs-industriën.

Natuurlijke mest heeft het voordeel, dat alle benodigde meststoffen hierin aanwezig zijn. De voorziening met deze

¹⁾ „Agricultural production in continental Europe during the 1914—18 war and the reconstruction period”, League of Nations, Genève 1943.

mest was echter in de jaren 1914—1918 ook geringer dan normaal, doordat de veestapel was ingekrompen.

De slechte kunstmestvoorziening deed zich vooral na enkele jaren gevoelen, doordat in de eerste oorlogsjaren nog meststoffen in de bodem aanwezig waren.

Sociale en economische organisatie.

Mede van invloed op de grootte van de productie is de sociale en economische organisatie. Deze factor is moeilijk meetbaar, zodat het niet mogelijk is de invloed ervan kwantitatief vast te stellen. Zelfs blijkt het niet eenvoudig te zijn de richting van de invloed à priori vast te leggen; m.a.w. het is moeilijk te zeggen, of een bepaalde verandering in de sociale en economische omstandigheden een gunstige of een ongunstige invloed op de grootte van de agrarische productie zal hebben.

Na de eerste wereldoorlog kwam er een belangrijke verandering in de sociale omstandigheden van Oost-Europa. Deze veranderingen kunnen worden vergeleken met de hervormingen op agrarisch gebied, die in West-Europa tijdens de Franse Revolutie plaats vonden en aangeduid worden met de termen: „afschaffing van de feodale verhoudingen” en „verdeling van het grootgrondbezit”. Het percentage van de oppervlakte in cultuur gebrachte grond, dat in de eerste jaren na 1918 bij de agrarische hervormingen betrokken was, bedroeg in Griekenland 50, Letland 42, Roemenië 30, Estland 25, Lithauen 18 en Tsjecho-Slowakije 14. In Hongarije, Joego-Slavië, Polen en Bulgarije bedroeg het 10 pCt. of minder. Deze hervormingen vonden in de diverse landen onder zeer verschillende omstandigheden plaats; hun invloed op de agrarische productie zal waarschijnlijk ook zeer verschillend zijn geweest.

Arbeidskrachten.

Een van de belangrijkste factoren, die de achteruitgang van de productie veroorzaakt, is de factor arbeid. Gedurende de jaren 1914—1918 daalde het aantal in de landbouw werkzame arbeidskrachten vrij sterk. Vooral in landen met een overwegend agrarisch karakter was men genoodzaakt veel arbeidskrachten aan de landbouw te onttrekken. In een land met een overwegend industriële bevolking als bijv. Engeland kon men volstaan met relatief minder arbeidskrachten aan de landbouw te onttrekken. In de meeste landen trachtte men de mannelijke arbeiders te vervangen door vrouwelijke en door krijgsgevangenen. De productiviteit van deze laatsten schijnt overigens gering te zijn. Tabel 2 geeft een overzicht van het deel van de arbeidskrachten, dat door de oorlogsomstandigheden aan de landbouw was onttrokken.

TABEL 2.

Percentage van het aantal in de landbouw werkzamen, die gemobiliseerd waren.

Groot Brittannië	(1918)	28 %
Frankrijk	(1916)	40 %
Rusland		40 %
Duitsland		60 %
Beieren		70 %

Na 1918 bleef het tekort aan arbeidskrachten bestaan. Behalve de gewonden en gesneuvelden keerden verscheidene gedemobiliseerden niet in de landbouw terug. Vooral in Frankrijk was het blijvend verlies van de agrarische bevolking aanzienlijk. De algemene indruk is, dat de achteruitgang van het aantal agrarische arbeiders in de industriële landen aanzienlijk is. Vooral in Frankrijk is in dit opzicht een merkwaardig verschil te constateren tussen de industriegebieden in het Noorden en de Zuidelijke landbouwgebieden. In het Noorden was de landbouwbevolking in 1921 geringer dan in 1906, in het Zuiden daarentegen hoger; in beide delen was de productie in 1921 lager dan in 1913.

Veestapel.

Een volgend punt, dat de aandacht vraagt, is de achteruitgang van de veestapel. De teruggang van het aantal

paarden was niet van een zodanige grootte, dat deze veel invloed had op de productie, doordat de arbeid, waarvoor deze paarden als hulpkracht hadden moeten dienen, nog sneller in aantal terugliep.

De daling van de rundveestapel bedroeg in geheel Midden- en West-Europa, zoals uit tabel 3 blijkt, ruim 10 pCt. ²⁾.

TABEL 3.

Aantal runderen in enkele landen van Europa.

	Aantal runderen per ha. 1913	Aantal runderen in % van dat in 1913				
		1919	1921	1924	1928	1936
Nederland	0,6	90	100	.	.	120
België	0,6	70	80	90	95	95
Frankrijk	0,4	80	90	90	100	105
Frankrijk (bezet gebied)	.	40	70	85	100	105
Denemarken	0,6	90	105	110	120	120
Duitsland	0,4	90	95	95	100	115
Polen	0,2	.	95	.	100	120
Zwitserland	0,3	90	100	.	110	105

Alleen in Sleswijk-Holstein en in Beieren was een geringe stijging te constateren. Uit de aard der zaak bedroeg de daling in de door de oorlog geteisterde gebieden aanzienlijk meer dan 10 pCt., hetgeen blijkt uit de cijfers voor het bezette deel van Frankrijk.

Tabel 4 geeft enkele cijfers betreffende de daling van de varkensstapel (zie rechter kolom).

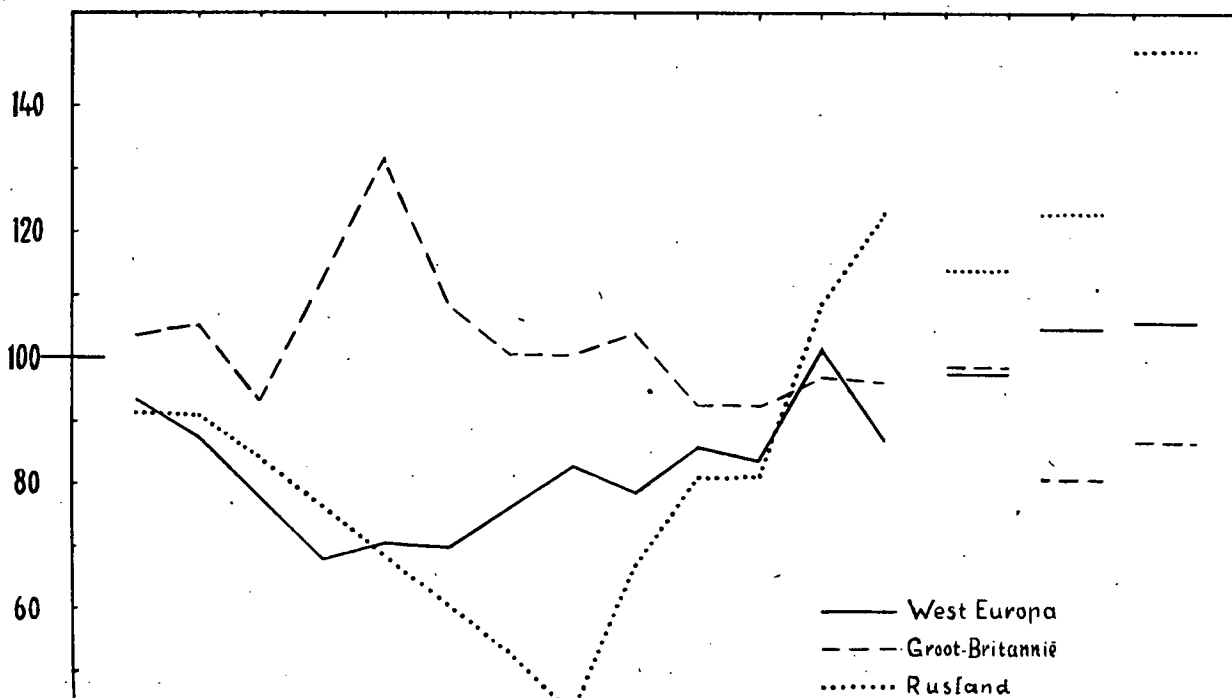
Hieruit blijkt, dat in de gebieden langs de Noordzee, waar de varkens gemest worden met ingevoerde granen e.d., de teruggang het sterkst is geweest. Na het herstel van de invoer, was de varkensstapel in Nederland en Denemarken betrekkelijk spoedig weer op het peil van voor de oorlog, terwijl dit in N.W.-Duitsland langer duurde. De vermindering van de varkensstapel in de overige gebieden van Europa, speciaal in de „potato-belt”, was lang niet zo groot. Deze „potato-belt” strekt zich uit van N.O.-

²⁾ De gegevens voor deze en de volgende tabel zijn ontleend aan een aantal cartogrammen in genoemde Volkenbondpublicatie.

GRAFIEK I.

Productie van graan en aardappelen in % van de gemiddelde productie in 1909/1913

1909-13 1914 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1925-29 1930-34 1934-38

TABEL 4.

Grootte van de varkensstapel.

	Aantal per ha. in 1913	in % van 1913				
		1919	1921	1924	1928	1936
Nederland	0,4	35	110	.	.	125
België	0,5	55	70	80	80	75
Denemarken	0,6	30	60	115	.	140
N.W. Duitsland ..	0,7	30	50	65	115	105
Brandenburg-Pommeren	0,4	50	80	80	110	150
Oost-Pruisen	0,3	65	90	105	130	140
Zuid-Duitsland ..	0,3	65	90	110	120	140
Zwitserland	0,1	80	110	.	.	150
Polen	0,1	150

Duitsland en Polen via Beieren naar Zuid-Centraal Frankrijk. Meergenoemde Volkenbondpublicatie spreekt in dit verband van „port pig” en van „potato pig”.

Grootte van de graan- en aardappelproductie.

Tot slot zullen nog enkele opmerkingen worden gemaakt aan de hand van twee tabellen betreffende de grootte van de productie van graan en aardappelen.

Tabel 5 geeft een overzicht van het verloop van de met graan bebouwde oppervlakte, van de opbrengst per ha en van de totale productie op het vasteland van Europa.

TABEL 5.

Verloop van de graanproductie op het vasteland van Europa.

Jaar	Bebouwd oppervlakte	Opbrengst per ha.	Totale productie	Opbrengst per ha ¹⁾	Totale productie ¹⁾
1909-'13	100	100	100	100	100
1920	85	84	72	.	.
1921	91	89	81	87	76
1922	91	85	77	87	79
1923	92	98	90	91	84
1924	93	86	80	92	85
1925	95	104	99	95	90
1926	95	97	93	95	100
1933-'37	101	105	105	105	105

¹⁾ Tweejaarlijkse gemiddelden.

Teneinde de invloed van de weersgesteldheid op de

grootte van de opbrengst en van de totale productie uit te schakelen, zijn hiervan tweejaarlijkse gemiddelden berekend. Uit deze tabel blijkt, dat pas voor het eerst in 1925 de opbrengst per ha hoger was dan de gemiddelde opbrengst in de jaren 1909—1913.

Tabel 6 en grafiek I (duidelijkheidshalve is de lijn voor Oost-Europa niet aangebracht; deze vertoont overigens ongeveer hetzelfde verloop als die voor Rusland, maar ligt op lager niveau) geven een overzicht van het verloop van de productie van graan en aardappelen in West-Europa, Oost-Europa, Rusland en Groot-Brittannië in de jaren 1914—1918 en volgende. Tevens is hierbij aangegeven de gemiddelde grootte van de productie in de jaren 1925/1929, 1930/1934 en 1934/1938.

TABEL 6.

Grootte van de productie van graan en aardappelen in Europa in % van de gemiddelde productie in 1909—1913 ¹⁾

Jaar	West-Europa ²⁾	Oost-Europa ³⁾	Rusland	Groot-Brittannië
1909—'13	100	100	100	100
1914	93	83	92	104
1915	87	84	91	105
1916	78	79	84	93
1917	67	.	.	115
1918	71	.	.	132
1919	70	63	.	109
1920	76	70	53	101
1921	83	74	44	101
1922	79	89	67	104
1923	86	97	81	93
1924	84	84	82	93
1925	102	99	109	99
1926	87	98	123	97
1925—'29	98	102	114	99
1930—'34	105	113	123	91
1934—'38	106	118	149	87

¹⁾ De cijfers voor de jaren 1914—1918 hebben betrekking op de vooroorlogse grenzen, de cijfers voor de jaren 1919 en volgende op de na-oorlogse grenzen.

²⁾ West-Europa omvat het vasteland van Europa ten Westen van de Oostelijke grenzen van Zweden, Duitsland, Zwitserland en Italië.

³⁾ Het vasteland van Europa ten Oosten van de onder ²⁾ genoemde landen, behalve Rusland en Turkije.

Uit deze cijfers blijkt zeer duidelijk het langzame herstel van de productie op het vasteland van Europa na afloop van de oorlog.

Samenvatting.

Het verloop van de agrarische productie op het vasteland van Europa, vertoont blijkens het voorgaande, in de jaren tijdens en na de eerste wereldoorlog, een aanzienlijke daling. De herstelperiode, dat wil zeggen de tijd, die na het beëindigen van de vijandelijkheden verliep, voordat de productie weer het peil van 1909—1913 had bereikt, kan worden gesteld op 5 tot 7 jaar. Onder de oorzaken van de teruggang en van de betrekkelijk lange duur van de herstelperiode, moeten in de eerste plaats worden genoemd het tekort aan kunstmest en het tekort aan arbeidskrachten.

Aan het verloop van de agrarische productie in Nederland tijdens de vorige en tijdens de laatste oorlog zal in een volgend artikel enige aandacht worden geschonken.

Drs. A. H. HULSHOF.

BOEKBESPREKING.

Dr. J. Mensink: De kolenvoorziening van Nederland tijdens den Tweeden wereldoorlog, Amsterdam 1946.

De gedurende de oorlogsjaren allengs minder snorrende kachels maakten een smartelijk einde aan het vóór den oorlog zoo grif vertelde fabeltje, dat ons land zichzelf van kolen kon voorzien. Zelfs indien wij den harden winter 1944/45, toen de mijnen niet meer bereikbaar waren, buiten beschouwing laten, was de voorziening toch zoo bedroevend, dat ik mij voor kan stellen, dat zij voor menigen niet-ingewijde een raadsel vormde. Het antwoord op dit raadsel is thans gegeven door Dr. J. Mensink,

die bij den uitgever H. J. Paris te Amsterdam een uitvoerig werk deed verschijnen, dat den titel draagt „De kolenvoorziening van Nederland tijdens den Tweeden wereldoorlog”.

Dit boek is meer dan een individuele beschouwing. De schrijver is gedurende den geheelen oorlog verbonden geweest aan het Rijkskolenbureau en uit het voorwoord van den directeur van dit bureau blijkt, dat de lezer geplaatst wordt voor een geschiedschrijving van het Rijkskolenbureau. Een geschiedschrijving, die naar mijn oordeel de volle waardeering verdient, omdat zij is uitgegroeid tot een nauwkeurige, hier en daar van zelfcritiek niet onblote, verantwoording van het beleid. Een verantwoording, die van harte moet worden begroet. Het Rijkskolenbureau heeft op een centrale plaats in ons bedrijfsleven en maatschappelijk leven gestaan, een plaats, welke een druk contact met den bezetter met zich bracht. Een contact, dat, het spreekt vanzelf, niet aangenaam was en den vorm moest aannemen van een schier permanenten druk, waartegen de leiding van het Rijkskolenbureau zich met groote verdienste heeft geweed.

Ik zal hier niet stilstaan bij de vele pagina's vullende worsteling met den bezetter. Zou ik dat doen, dan zou ik mij voelen als een filmrecensent, die de ontkenning aan de lezers mededeelt. Immers, de Duitschers hebben de kolenvoorziening gebruikt als den stok, waarmee andere oogmerken konden worden bereikt en de gevolgen van den strijd van het Rijkskolenbureau reikten bijgevolg veel verder dan het simpele feit van de kolenvoorziening.

De kolenvoorziening van ons land heeft gedurende den oorlog één groot voordeel geboekt. In tegenstelling tot wat na den oorlog is gebeurd, is de productie niet sterk vermindert. De daling van de individuele prestatie werd grootendeels opgevangen door de uitbreiding van het personeel. Hoewel ik geenszins blind ben voor het feit, dat dwang en vrees hieraan niet vreemd waren, verdient toch het feit te worden gereleveerd, dat, indien deze toestand bestendig ware gebleven, ons land er thans veel gunstiger voor zou staan.

Minder gunstig stond het echter al met de hoeveelheden, welke voor binnenlandsch verbruik ter beschikking kwamen. De bezetters drongen, vooral in bepaalde perioden, sterk op uitbreiding van den export aan, waar geen invoer tegenover stond, zoodat dit moest gaan ten koste van den binnenlandschen verbruiker.

Daarbij deed zich ook het bezwaar gevoelen, dat het verbruik de neiging had toe te nemen. De vervanging van benzine, stookolie en petroleum vergden direct of indirect — in het laatste geval via gas en electriciteit — kolen, zoodat bij de distributie hiervoor plaats moest worden ingeruimd ten koste van het normale verbruik. Daarbij kwam, dat dikwijls de aangevoerde kolen niet de geschikte kwaliteit hadden, hetgeen vooral voor gasfabrieken van belang was. Zoo kon het gebeuren, dat, ondanks de sterke beperking van het gasverbruik per gezin ingevolge de distributiebepalingen, toch het kolenverbruik der gasfabrieken in 1943 ca. 400.000 ton grooter was dan in 1939, terwijl dat der electricische centrales gelijk bleef. Het vervoer — om nog een illustratief cijfer te nemen — vergde in het zelfde jaar voornamelijk voor binnenvaart- en wegverkeer ca. 300.000 ton meer. De bezetters waren al evenmin zuinig als bescheiden en slokten ook heel wat op. Tenslotte verbruikten de mijnen zelf 300.000 ton meer dan normaal, voor welk feit Dr. Mensink geen verklaring heeft gegeven. Zouden al deze feiten reeds tot een aanzienlijke individuele beperking van het kolenverbruik hebben moeten leiden, daar kwam nog bij, dat bepaalde groepen van bedrijven op Duitsch bevel extra moesten worden bediend, zoodat de mogelijkheid van een eventedige korting ontbrak. Dat een rechtvaardige distributie onder deze omstandigheden veel zorgen met zich bracht, is duidelijk.

Een tweede probleem, dat heel wat aandacht vergde, was de prijsvaststelling. De voortdurende stijging van kosten als gevolg van loonsverhoging, vermeerdering van sociale lasten, verkleining van de productie, verhoging van de vervoerskosten e.d., maakten ingrijpen in de prijsvorming noodzakelijk, waarbij zich bovendien de moeilijkheid deed gevoelen, dat deze kostenverhogingen dikwijls zoo ongelijk over streken en bedrijven waren verdeeld, waarvan men zoo weinig mogelijk den individueelen afnemer de dupe kon laten worden. Op dit gebied is het Rijkskolenbureau met succes egaliseerend opgetreden. Evenzeer moest dit bureau zich bemoeien met de inschakeling van hen, wier bedrijven als gevolg van den oorlog waren stilgelegd, hetgeen op bevredigende wijze is geschied.

Samenvattend kan men zeggen, dat de schrijver een moeilijke en hoogst ondankbare taak op voortreffelijke wijze heeft vervuld. De lezer moge wellicht nog een enkelen wensch hebben, toch geloof ik, dat de grootste wensch zal zijn, dat de verslagen der andere rijksbureaux, wat degelijkheid en leesbaarheid betreft, dit verslag zullen evenaren.

Dr. A. DE GRAAFF.

AANTEEKENING.

DE REVALUATIE VAN DEN CANADEESCHEN DOLLAR.

Evenals vele andere landen staat ook Canada voor het moeilijke vraagstuk van de na-oorlogsche aanpassing. Daarbij tracht het d.m.v. een stelsel van prijscontrole en subsidies een zoo stabiel mogelijk prijsniveau te handhaven. Het is daarin over het algemeen beter geslaagd dan Engeland en Amerika, waarmee het zoo nauwe economische betrekkingen onderhoudt. In de beide genoemde landen was bij het einde van den oorlog het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud, vergeleken met 1939, gestegen met resp. 31 pCt. en 33 pCt., voor Canada bedroeg het overeenkomstige cijfer 20 pCt.¹⁾ In dezen gang van zaken dreigde medio 1946 stoornis te komen. De prijsniveaux in de landen buiten Canada vertoonen in het algemeen een opwaartsche beweging en het gevaar lag voor de hand, dat hetzelfde verschijnsel zich ook in Canada zelf zou voordoen. Vooral was dat het geval, toen in het bijzonder in de Vereenigde Staten de prijzen sterk stegen. Tusschen Canada en de Vereenigde Staten bestaan bijzondere banden. Amortisatie en rentelasten, gevoegd bij groote importen van voor productie, zowel als consumptie bestemde industriele artikelen, zijn oorzaak dat de Canadeesche betalingsbalans t.o.v. den Zuidelijken nabuur doorlopend ongunstig is²⁾:

	excl. goud (jaargemiddelden in millioenen dollars)	incl. goud
1926-'28	— 310	— 275
1929-'31	— 375	— 330
1932-'34	— 210	— 120
1935-'37	— 170	— 35
1938-'39	— 305	— 130

Door den grooten import dreigde de stijging van het prijsniveau in de Vereenigde Staten, via de wisselkoersen, zich in Canada te manifesteeren. Productiekosten zouden daardoor toenemen, alsook de kosten van levensonderhoud. Daarbij voegde zich de prijsverhogende werking via den export. Prijsstijging in het buitenland van de eigen exportproducten immers heeft ten gevolge, dat de binnenlandsche prijzen van genoemde producten eveneens de neiging vertoonen omhoog te gaan.

Teneinde aan een en ander het hoofd te bieden,

¹⁾ „The Banker”, Augustus 1946, blz. 81.

²⁾ „The Banker”, Augustus 1946, blz. 84.

heeft de Canadeesche Regeering onlangs een reeks van maatregelen genomen, die bij monde van haar minister van Financiën in de parlamentszitting van den 5en Juli 1946 wereldkundig werden gemaakt. Deze rede van Minister J. L. Ilsley vindt men afgedrukt in het „Federal Reserve Bulletin” van Augustus 1946. De door den Minister in zijn rede openbaar gemaakte maatregelen zijn vier in getal, t.w.:

1e. de prijsbeheersching blijft gehandhaafd; 2e. speciale voorzieningen worden getroffen in verband met de ingevoerde artikelen; 3e. het stelsel van subsidies blijft bestaan en 4e. de Canadeesche dollar wordt gevalueerd.

Wat de *prijsbeheersching* aangaat, zal een lijst worden opgesteld van de artikelen, die daaronder vallen. Alle grondstoffen en voor het levensonderhoud noodige artikelen behooren daartoe. Voedingsmiddelen, olie, kleding, textiel, leder, keuken- en eetgerei, radio's, auto's, meubels, bouwmaterialen komen op de lijst, evenals benodigdheden voor landbouw en visscherij. Van de aldus geregistreerde artikelen zijn de prijzen vastgesteld op basis van October 1941. Verhoging wordt alleen toegestaan door de „Wartime Prices and Trade Board”, indien door betrokkenen de noodzaak ervan wordt bewezen. Alle niet in de lijst met name genoemde artikelen vallen buiten de prijsbeheersching.

Ten aanzien van de *ingevoerde artikelen* moet een splitsing worden gemaakt tusschen gesubsidieerde en ongesubsidieerde. De prijs van de laatste wordt bepaald door den invoerprijs, verhoogd met een zekere marge, die kleiner is dan de normale winst. Een en ander om te voorkomen, dat het publiek preferentie toont voor geïmporteerde artikelen boven die, welke evengoed in het binnenland te verkrijgen zijn.

Gesubsidieerde artikelen mogen daarentegen niet in prijs worden verhoogd. Zij blijven op de eenmaal vastgestelde basis. Dit geldt ook ten aanzien van een aantal goederen, die reeds aan speciale regelingen onderworpen zijn, bijv. motorvoertuigen.

Het stelsel van *subsidies* wordt door de Regeering gehandhaafd. Zij heeft zich daarbij door de overweging laten leiden, dat door het geven van subsidies het prijspeil verhinderd wordt omhoog te gaan. Daarvoor getroost zij zich zware offers. Voor subsidies komen in aanmerking artikelen, die belangrijk zijn voor het levensonderhoud en de productie. Ofschoon de Regeering uiteindelijk een afschaffing van dit stelsel beoogt, zal zij, zoo noodig, er niet voor terugdeinzen, om de subsidies te verhogen.

Geven de voorgaande maatregelen een beteren waarborg voor het goed functioneeren van het prijsbeheerschingsapparaat, zij verhinderen — met uitzondering dan van de subsidies — de inflationistische tendenties geenszins. Het feit van het duurder worden der importen ten gevolge van de prijsstijging in het buitenland, inzonderheid in de Vereenigde Staten, blijft bestaan. Wat kan Canada doen?

Voor den oorlog, zoo vervolgde Minister Ilsley, is de Canadeesche dollar t.o.v. den Amerikaanschen met 10 pCt. gedeprimeerd. Ondanks dit verschil is de Regeering erin geslaagd om door een betere en vroegtijdiger controle het prijsniveau ongeveer gelijken tred te doen houden met het Amerikaansche. Zoo was de toestand aan het einde van den oorlog. Sindsdien echter is het Amerikaansche prijsniveau verder gestegen. Het stelsel van subsidies, teneinde de stijging op te vangen, dreigt te falen. Indien geen afdoende afweer kan worden ontwikkeld, zal het Canadeesche prijspeil tendereen naar het Amerikaansche *plus* 10 pCt. uit hoofde van het koersverschil. Een verhoging van de kosten van levensonderhoud zal daarvan het gevolg zijn, waaruit weer voortvloeien loonconflicten, sociale onrust enz.

In verband met dit alles, zoo zeide spreker, heeft de Canadeesche Regeering besloten om den Canadeeschen dollar op pariteit te brengen met den Amerikaanschen. Deze revaluatie trad onmiddellijk, dat is op den 5en Juli 8.00 p.m., in werking. Zij herziert den binnenland-schen goudprijs van \$ can. 38,50 op \$ can. 35 per ons fijn.

Op deze wijze hoopt Canada de reacties van de prijsstijging in de Vereenigde Staten beter te kunnen opvangen. Wat toch is het geval?

De Canadeesche import uit de Ver. Staten, zoo belangrijk voor de productie en consumptie van het land, zal in Canadeesche dollars uitgedrukt 10 pCt. goedkoper worden. Dit is van veel beteekenis voor het industriele apparaat, afhankelijk als het is van den invoer van machines, uitrusting en voorraden; het is eveneens van beteekenis voor een reeks van consumptie-artikelen. Men hoopt, dat sommige artikelen zelfs beneden het prijspeil vóór de revaluatie zullen komen. In elk geval echter zullen prijsstijgingen in andere landen in eerste instantie worden opgevangen door de wisselkoersen, waardoor de omvang van de subsidies tenminste binnen overzienbare proporties kan blijven. Een ander voordeel is, dat de prijzen van artikelen uit andere landen dan de Vereenigde Staten — Engeland, Frankrijk bijv. — meer in overeenstemming met de Canadeesche zullen komen. Daardoor zal Canada meer kunnen importeerden. Voor den export ligt het geval anders. Over het algemeen is Canada erin geslaagd om zijn prijsniveau niet zoo ver te doen stijgen als verwacht mocht worden op grond van het koersverschil van 10 pCt. Sommige artikelen zijn zelfs ver beneden het Amerikaanse prijspeil gebleven. Andere daarentegen, zooals enkele exportartikelen, zijn wel tot het niveau van de Vereenigde Staten plus de 10 pCt. premie gekomen.

Deze voordeelen komen door de revaluatie te vervallen. De Regeering meent echter, dat dit offer gebracht moet worden in het belang van het geheele land. Tenslotte zal ook de exportindustrie alleen baat vinden bij een stabiel prijsniveau en lage productie-kosten.

Het is het doel van de Regeering om te zorgen, dat reële waarden behouden blijven. Daarmee bedoelt zij, dat zij waken wil voor een schijnwelvaart. Wat zij beoogt, is volgens Minister Ilsley: „the protection of the value of real wages, of the real incomes of primary producers, of the real value of the income of pensioners, and teachers and office workers, and of the wartime savings of so many millions of Canadians”.

Zij meent in de revaluatie van den Canadeeschen dollar een middel te vinden om het vraagstuk van de na-oorlogsche aanpassing voor een deel op te lossen. Met nadruk wijst Minister Ilsley er in zijn rede op, dat het geenszins in de bedoeling van de Regeering ligt om de kwestie van de wisselkoersen lichtvaardig te behandelen. Ook zij stelt prijs op zoo stabiel mogelijke wisselkoersen, doch het gaat hier om een noodzaak, t.w. het herstellen van „the true international and domestic value of the Canadian dollar”. De Canadeesche dollar was met 10 pCt. gedeprimeerd. Hierom ook vond de Canadeesche Regeering zich vrij om den stap te doen; naar haar overtuiging handelde zij hiermede geenszins in conflict mét de voorschriften van Bretton Woods²⁾.

²⁾ G. K. C. van Tienhoven: „De voorstellen van Bretton Woods”, blz. 62: „tegen een wijziging, welke de aanvankelijk vastgestelde parivaarde niet met 10 pCt. overschrijdt, zal geen bezwaar worden gemaakt”.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 en Besluit op de Dividendbelasting 1941 door Mr. F. van Blerkom. Nederlandsche Uitgevers Mij. N.V., Leiden. 1946, 388 blz., f 10 geb.

National Institute of Economic and Social Research. Occasional Papers X. A system of national book-keeping. Illustrated by the experience of the Netherlands economy by J. B. D. Derksen, Dr. Phil. Cambridge University Press. 1946, 33 blz. Price 5s net.

BROCHURES.

A report presented to the Cambridge conference 1946 of the International Law Association by a Dutch group. War problems in Dutch trade mark Law. Reprinted from „Bijblad Industriele Eigendom” (B.I.E.). Volume 14, No. 7, The Hague, July 15th, 1946, 5 blz.

Eerste Nota over het Nationaal Welvaartsplan 1946. Centraal Planbureau i.o., 's-Gravenhage, Algemeene Landsdrukkerij, Mei 1946, 56 blz. Te verkrijgen bij Rijksuitgeverij, Fluw. Burgwal 18, den Haag. Prijs f 1.50.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Evenals de vorige week bleef de geldmarkt zeer kalm. De noteringen bleven vrijwel gelijk, alleen driemaands-papier werd gevraagd voor 1¼ pCt.

Tusschen 1 en 16 October zullen groote bedragen aan schatkistpapier komen te vervallen, doordat de banken in den overeenkomstigen termijn van 1945, net na de geldsanering, groote bedragen schatkistpapier gekocht hebben, hetgeen vermoedelijk een tendens tot daling van het markt-disconto mede zal brengen.

Het oploopen van de posten „geblokkeerde saldi van banken” en „vrije saldi” op de weekstaat van De Nederlandsche Bank van 23 September (resp. met f 12 en f 19 miljoen) wijst erop, dat geldgevers gereserveerder zijn. Ook de recente vereenvoudigingsbesluiten op het gebied van het effectenverkeer, waardoor meer geld in de vrije sfeer terechtkomt, zullen het hare bijdragen tot onttrekking van gelden aan de banken. Men ziet dan ook grootere belangstelling voor korter papier.

Op de Amsterdamsche Beurs handhaafde zich aanvankelijk een vaste stemming, doch tegen het eind van de week trad er een verslapping in. A.K.U. noteerde 131 per 27 September tegen 123¼ op 20 September (135 op 26 September). Unilever noteerde resp. 270 tegen 262½ (278 op 26 September). Philips steeg tot 304 tegen 295 op 20 September (307½ op 26 September).

Ook Koninklijke Olie verbeterde weer iets tot 387 op 27 September (391 op 26 September).

Scheepvaartfondsen noteerden iets lager, na de daling van 26 September. K.N.S.M. noteerde 168 op 20 September, 173 op 26 September en 167 op 27 September. H.A.L. noteerde 140¼ op 27 September tegen 140 op 20 September.

Van de Indische fondsen noteerde H.V.A. 280 tegen 284½ per 20 September, Amsterdamsche Rubber verbeterde van 178 op 179½ in denzelfden termijn.

De vrij sterke reactie aan het einde der week staat in verband met de komende vermogensheffing. Deze zal zeer aanzienlijk zijn, zoodat omvangrijke liquidaties te wachten staan, hetgeen een drukkenden invloed op de koersen had.

Verder werd voor zes fondsen de handel, met ingang van 26 September, opengesteld. Het betreft hier aandelen van beleggingsmaatschappijen.

Voor de realisatie van Amerikaansche aandelen is nog te vermelden, dat in New York een matig herstel is ingetreden.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten q/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
30 Sept. '46	5.301.353	214.962	5.591.008	5.065.272
23 " '46	5.244.806	185.572	5.511.271	4.980.246
16 " '46	5.251.692	188.547	5.525.955	5.002.357
9 " '46	5.219.254	200.071	5.505.041	4.982.320
2 " '46	5.232.544	193.190	5.511.456	4.988.820
26 Aug. '46	5.244.443	197.597	5.514.865	5.004.791
19 " '46	5.218.274	190.926	5.482.025	4.972.043
12 " '46	5.217.974	199.036	5.489.835	4.979.858
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/G	Saldo Rijk R/G (D/G)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
30 Sept. '46	2.816.072 ¹⁾	2.249.069	C1.388.748	52.073	191.893
23 " '46	2.755.788 ¹⁾	2.224.288	C1.378.114	64.209	197.223
16 " '46	2.765.997	2.236.330	C1.422.543	51.677	189.656
9 " '46	2.776.246	2.205.929	C1.373.895	100.077	188.896
2 " '46	2.785.876	2.202.936	C1.226.400	108.391	188.676
26 Aug. '46	2.740.335	2.264.202	C1.433.377	78.115	176.382
19 " '46	2.722.639	2.249.272	C1.462.935	63.414	176.168
12 " '46	2.725.478	2.254.084	C1.483.306	52.418	176.327
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.554.418.

²⁾ " " " f 2.493.357.

Zoojuist verschenen:

Wiskunde en Economie

Een helder betoog van Prof. Dr. J. B. D. Derksen over de vraag naar de beteekenis van de wiskunde voor de economie. Verkrijgbaar bij den boekhandel à f 1.25. Desgewenscht toezending franco per post na ontvangst van postwissel ad f 1,35 (incl. ver.k.) door den
UITGEVER H. A. M. ROELANTS, SCHIEDAM.

Bestrijding der werkloosheid in haar oorzaken en gevolgen

Opmerkingen over de Voorlopige Nota van een door het bestuur van de Stichting van den Arbeid ingestelde commissie tot bestudeering van het vraagstuk der wettelijke regeling eener werkloosheidsverzekering door dr. ir. J. G. J. C. Nieuwenhuis.

Verkrijgbaar bij den boekhandel à f 0.75.

Desgewenscht toezending franco per post na ontvangst van postwissel ad f 0,85 (incl.verz.k.) door den
UITGEVER H. A. M. ROELANTS - SCHIEDAM.

Zoo juist verschenen het officiëel

Volledig rapport

van de commissie Schermerhorn inzake daden en houding van de

Nederlandsche Unie en haar driemanschap

Openbaarheid is de kracht!
der democratie!

Verkrijgbaar bij den boekhandel à f 1.25
Uitgave: H. A. M. Roelants - Schiedam

Meer dan 90 plt!!

Bij het in April jl. door de Mij. van Nijverheid afgenomen *Examen Moderne Bedrijfsadministratie* slaagden 88 kandidaten, waarvan er 81 door ons waren opgeleid.

Prospectus en naamlijst der geslaagden op aanvraag.

Cursus Moderne Bedrijfsadministratie
Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

N.V. LANKHORST
TOUWFABRIEKEN
SNEEK TEL. 13041-3042
SPINNERIJ—TOUWSLAGERIJ SEDERT 1803

Verzendt per

VAN GEND & LOOS

Vervoer in één hand
door 't geheele land

maximum service, minimum kosten

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennipman, Prof. P. B. Kreukniët, Th. Ligthart, Prof. N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof. G. M. Verrijn Stuart.

Abonnementsprijs f 22,50; franco p. post f 23,30; voor studenten f 19.—; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Vacatures

Groote industriele onderneming

gevestigd te Amsterdam, zoekt

een academicus (JURIST OF ECONOMO)

die behalve het Secretariaat der Directie, de redactie van een personeelorgaan en technische publicaties, ook de leiding van de correspondentie-afdeeling op zich kan nemen. Eischen, waaraan de te benoemen functionaris moet beantwoorden:

- representatief.
- sociale en technische belangstelling.
- goed stylist.
- uitstekende beheersing der moderne talen.

Sollicitaties met volledige inlichtingen, salariseischen en recente foto onder no. 890 Adv. Bur. Aelen N.V., Heerengracht 570, Amstrdam.

Scheepvaartkantoor te Rotterdam vraagt ter assistentie van Directie

ervaren kracht

met goede talenkennis, vlot correspondent, bij voorkeur met acad. opleiding. Aanb. met voll. inl. onder lett. T.A.R. aan Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam.

SEMI-OVERHEIDSINSTELLING MET PERMANENTE TAAK zoekt voor haar ACCOUNTANTSAFDELING een

leider

beschikkend over contrôle ervaring en vergevorderd in zijn accountantsstudie (NIVA, VAGA of N.Br. v. A.)

Candidaten moeten bereid zijn zich eventueel aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

Brieven onder no. 21859 Adv. Bureau „Die Haghe“, Plein 11, Den Haag.

Beschikbare krachten

ECON. DOCTS., 36 jaar, eigenaar van een flinke handelszaak, vindt in dezen werkring niet meer die bevrediging, welke hij krachtens opleiding en ambities wel in een grootere onderneming met expansieve tendenties meent te kunnen vinden.

Daarom zoekt hij in een dergelijk bedrijf

een algemeen leidende functie

Hoofdzak is een belangwekkende, zelfstandige taak met mogelijkheid van algehele ontplooiing van zijn organisatorische en commerciële capaciteiten.

Brieven onder lett. T.A.W. aan Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam.

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo • Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek
„Vacatures” voor het
oproepen van sollicitan-
ten voor leidende functies

Vertrouwenspositie

Bekwame kracht, reeds jaren werkzaam bij grootbedrijf in leidinggevende functie op het gebied van bedrijfsanalyse, bedrijfsinlichtingen en statistiek, wenscht van positie te veranderen. Gezocht wordt leidinggevende, event. zelfstandige functie, waarbij, behalve aan bekwaamheid, ook aan absolute betrouwbaarheid groote waarde wordt gehecht. Is gewend met groot personeel om te gaan. Leeftijd 40 jaar. Br. onder no. 684 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Mr. in de Rechten,

met ruime jurid. en commerciële ervaring, zoekt plaatsing als bedrijfsjurist of iets derg. Br. onder no. 678 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

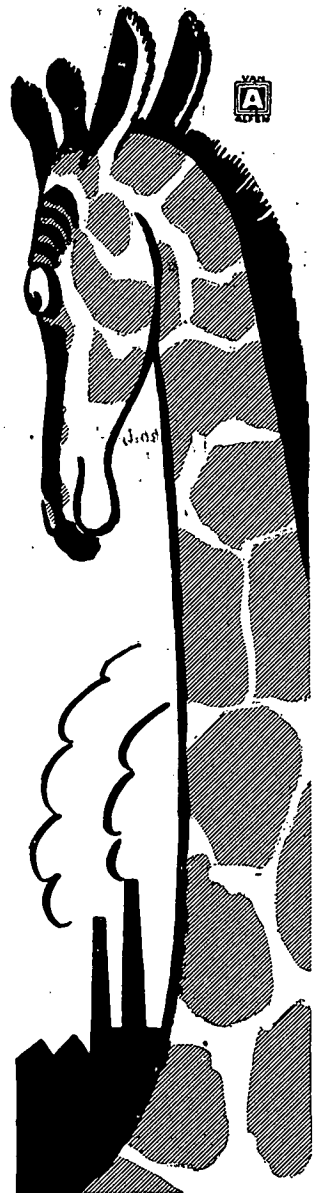
Biedt zich aan:

Assistent van de Directie

Spreekt en schrijft vloeiend Fransch, Duitsch, Engelsch en Spaansch. Is momenteel werkzaam in zelfde functie bij een der meest bekende industrieën des lands. Brieven onder no. 682 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Cand. Economie

31 jaar, gehuwd, als secretaris van directie van groot bedrijf in het buitenland werkzaam geweest, moderne talen vloeiend kunnende spreken en schrijven, goede referenties, zoekt passende werkring, bijv. als assistent-directie, correspondent moderne talen of iets dergelijks. Liefst in de provincie. Br. onder no. 681 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Houdt Vredestein óók voor
Uw bedrijf in het oog!

Wat wij vandaag nog niet voor U kunnen maken, kunnen wij wellicht morgen of overmorgen. Wij draaien weer volop en doen onze uiterste best, onze Nederlandsche afnemers zoo snel en zoo doeltreffend mogelijk te helpen met onze 1001 Vredestein rubber-artikelen.

Houdt
UREDESTEIN
in 't oog!

Announces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.